

Γενικό Εκκλησιαστικό Λύκειο Βελλάς

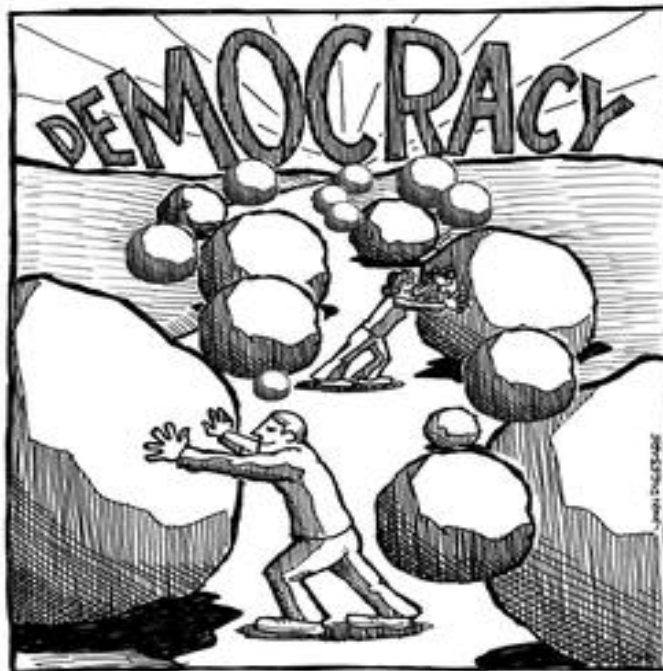
Τάξη: Β Λυκείου

Τετράμηνο: Α΄

Τίτλος Ερευνητικής Εργασίας: «Ελληνική συνταγματική ιστορία: το πέρασμα από την επιβολή της βούλησης του μονάρχη στην επικράτηση της λαϊκής κυριαρχίας».

Υπό την καθοδήγηση των:

Σεργίου Θεανώς (ΠΕ02) Καλύβα Ελένης (ΠΕ 01)

ΒΕΛΛΑ
2012-2013

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....	3
2. Βασικές αρχές Συντάγματος.....	5
2.1. Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας.....	5
Αίτια σύγκλησης συντακτικής βουλής / εθνοσυνέλευσης.....	7
2.2. Το κράτος δικαίου.....	8
2.3. Το κοινωνικό κράτος.....	8
2.4. Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών.....	9
3. Το πέρασμα από την επιβολή της βούλησης του μονάρχη στην επικράτηση της λαϊκής κυριαρχίας.....	10
3.1. Επανάσταση και αναγνώριση ελληνικού κράτους (1821-1833).....	10
3.2. Απόλυτη Μοναρχία Όθωνα (1833-1843).....	18
3.3. Συνταγματική Μοναρχία Όθωνα (1843-1862).....	19
3.4. Βασιλευομένη Δημοκρατία (1862-1924).....	24
3.5. Δημοκρατία (1924-1935).....	34
3.6. Περίοδος προβληματικής λειτουργίας των θεσμών (1935-1952).....	37
3.7. Κοινοβουλευτικό σύστημα υπό καθεστώς Βασιλευομένης Δημοκρατίας (1952-1967).....	38
3.8. Δικτατορικό καθεστώς (1967-1974).....	39
3.9. Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία.....	43
Η τρίτη αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975 (2008).....	48
4. Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία.....	49

1.Εισαγωγή

Η Ερευνητική εργασία «Ελληνική συνταγματική ιστορία: το πέρασμα από την επιβολή της βούλησης του μονάρχη στην επικράτηση της λαϊκής κυριαρχίας» εμπίπτει στο επιστημονικό πεδίο των Ανθρωπιστικών και των Κοινωνικών Επιστημών και αποσκοπεί στη σύνδεση της Επιστήμης της Πολιτικής Ιστορίας με τις Νέες Τεχνολογίες. Σκοπός της εργασίας ήταν οι μαθητές να αποκτήσουν πολιτική παιδεία, δηλαδή να αναπτύξουν πολιτική συνείδηση και κριτική σκέψη, ώστε να συμμετέχουν ενεργά στο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι ως ελεύθεροι και υπεύθυνοι πολίτες.

Οι ειδικότεροι ερευνητικοί στόχοι που τέθηκαν ήταν οι μαθητές: α) να κατανοήσουν τους βασικούς «σταθμούς» της ελληνικής συνταγματικής ιστορίας, καθώς και τη σύνδεσή τους με τα γεγονότα της ευρύτερης πολιτικής ιστορίας, β) να συγκρίνουν τις διάφορες περιόδους της συνταγματικής ιστορίας και να αξιολογήσουν την πορεία της εξέλιξης του πολιτεύματος, γ) να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα θέσπισης Συντάγματος για την οργάνωση μιας ανεξάρτητης πολιτικής κοινότητας και να αποτυπωθεί η σημασία του στην προάσπιση της δημοκρατίας και της δικαιοσύνης, δ) να γνωρίσουν τον αγώνα των Ελλήνων για τις δημοκρατικές αρχές και αξίες που αποτελούν στοιχείο του πολιτισμού τους.

Γνωστικοί: α) να αντιληφθούν την αναγκαιότητα της κριτικής αξιολόγησης των πηγών της ιστορικής γνώσης, β) να ασκηθούν στην ορθή προσέγγιση των ιστορικών τεκμηρίων και στη μελέτη των αλλαγών μέσα από την εξέταση και τη σύγκρισή τους ως προς το χώρο και το χρόνο, γ) να ασκηθούν στη συλλογή και στην ανάλυση των πληροφοριών, στην κατηγοριοποίηση των δεδομένων, ώστε στη συνέχεια να τις αξιοποιήσουν, να τις συνθέσουν και να τις παρουσιάσουν με τρόπο ολοκληρωμένο.

Παιδαγωγικοί: α) να εξοικειωθούν οι μαθητές στην ομαδική συνεργασία και να δραστηριοποιηθούν στην διερευνητική-βιωματική μάθηση, β) να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη και την ικανότητα διάκρισης της σημαντικής από την ασήμαντη λεπτομέρεια, γ) να είναι σε θέση να εργάζονται σε ανοιχτά περιβάλλοντα μάθησης, δηλαδή να αναζητούν, να επεξεργάζονται και να αξιολογούν κριτικά πληροφορίες από το διαδίκτυο, δ) να αναπτύξουν υψηλής ποιότητας διαπροσωπικές σχέσεις.

Μέσα από τη διερεύνηση της συγκεκριμένης προβληματικής τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία μελετήθηκαν ήταν τα εξής:

- Ποιο ήταν το ιστορικοπολιτικό πλαίσιο της εξέλιξης της μορφής του πολιτεύματος; Σημαντικοί σταθμοί και προσωπικότητες.
- Ποια ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά των Συνταγμάτων στην κάθε περίοδο της συνταγματικής ιστορίας της νεώτερης Ελλάδας;
- Ποιες είναι οι βασικές αρχές του ισχύοντος Συντάγματος και ποια η σημασία του για τη λειτουργία της πολιτείας;

Τα οφέλη που αποκόμισαν οι μαθητές μέσα από το μάθημα της ερευνητικής εργασίας ήταν:

1. Η εμπάθυνση σε επίπεδο γνώσεων μέσα από την κατανόηση και την αξιολόγηση εκ μέρους των μαθητών βασικών στοιχείων της συνταγματικής ιστορίας και της πορείας εξέλιξης του πολιτεύματος.
2. Η εξοικείωση με τη νέα τεχνολογία και τις μεθόδους έρευνας, συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων, μέσα από την συνδυαστική αναζήτηση, την κριτική και ερμηνευτική επεξεργασία των πληροφοριών (ανάλυση, σύνθεση και αξιολόγηση), καθώς και την τελική παρουσίασή τους με την αξιοποίηση ποικίλων σημειωτικών πόρων.
3. Η ανάπτυξη της αυτενέργειας και της κριτικής σκέψης, των ικανοτήτων οργάνωσης, συνεργασίας, αλληλεπίδρασης, αυτό-αξιολόγησης και αυτό-βελτίωσης, και η ενεργητική συμμετοχή στη βιωματική εκπαιδευτική διαδικασία.

Κατά τη διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων η ομάδα πραγματοποίησε ένα σύνολο δραστηριοτήτων, που περιελάμβαναν τη μελέτη πρωτογενών (φωτογραφικό υλικό, πρωτότυπα κείμενα, δημόσιες ομιλίες) και δευτερογενών πηγών (βιβλιογραφία, αρθρογραφία), με τη παράλληλη χρήση εργαλείων έρευνας π.χ. παρατήρηση και ανάλυση περιεχομένου. Το θέμα προσεγγίστηκε περιγραφικά, ερμηνευτικά και κριτικά.

Οι επιβλέπουσες καθηγήτριες
Σεργίου Θεανώ και Καλύβα Ελένη

2. Βασικές αρχές Συντάγματος

Ο δρόμος προς τη δημοκρατία δεν είναι εύκολος. Για το λόγο αυτό το Σύνταγμα εισάγει κάποιες αρχές, οι οποίες εγγυώνται την αποτελεσματική λειτουργία του πολιτεύματός μας. Οι αρχές αυτές είναι:

1. Αρχή της λαϊκής κυριαρχίας.
2. Αρχή του κράτους δικαίου.
3. Αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου.
4. Αρχή της διάκρισης των εξουσιών.

2.1. Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας

Το Σύνταγμα ορίζει ότι *«θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από τον λαό και ασκούνται υπέρ αυτού και του έθνους...»* (άρθρο 1 παρ. 1, 2). Οι διατάξεις αυτές κατοχυρώνουν την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας.

Ο σοφός Σόλων, από το 594 π.Χ., είχε ήδη επιβάλει την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και μάλιστα σε μια εποχή κατά την οποία σε Ασία και Αφρική οι απόλυτοι μονάρχες ούτε καν διανοούνταν να ρωτήσουν κάποιον, πέρα από τους επαγγελματίες συμβούλους τους. Ανάμεσα στα άλλα, ο Σόλων επέβαλε και την Εκκλησία του Δήμου, μια αναβίωση των συνελεύσεων της ομηρικής εποχής αλλά με καθορισμένα και καταλυτικά καθήκοντα. Τους νόμους πια τους ψήφιζε η Βουλή των 400 (εκατό από κάθε φυλή) αλλά κι αυτής οι αποφάσεις υπόκειντο στην έγκριση της Εκκλησίας του Δήμου, όπου δικαίωμα συμμετοχής είχαν όλοι οι ελεύθεροι πολίτες, ανεξάρτητα από το μέγεθος της περιουσίας τους.

Η ταυτόχρονη συνταγματική αναφορά στο **έθνος** και τον **λαό** γίνεται για να συμπεριληφθεί και ο εκτός της ελληνικής επικράτειας ελληνισμός στην έννοια του συνόλου των πολιτών. Έθνος είναι ένα σύνολο ανθρώπων που συνδέονται μεταξύ τους με στοιχεία κοινού πολιτισμού κοινής ιστορίας, κοινών επιδιώξεων.

Από τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 1, 2 του Συντάγματος προκύπτει ότι οι κρατικές εξουσίες όχι μόνον πηγάζουν από τον λαό, αλλά ασκούνται υπέρ αυτού. Οι αποφάσεις που παίρνουν τα κρατικά όργανα πρέπει να υπηρετούν τον λαό και

γενικά το κοινωνικό σύνολο. Η δράση των κρατικών οργάνων πρέπει να έχει ως γνώμονα την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των πολιτών.

Το θεσμικό όργανο που κατά κύριο λόγο εκφράζει τη λαϊκή κυριαρχία είναι η **Βουλή**. Η Βουλή αποτελείται από 300 βουλευτές. Δρα εν ονόματι του Εκλογικού Σώματος, με την ψήφο του οποίου εκλέγεται. Η ομαλή και αποτελεσματική διεξαγωγή των εργασιών της Βουλής έχει ιδιαίτερη σημασία για τη λειτουργία του πολιτεύματος. Το Σύνταγμα θεσπίζει τους βασικούς κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας της Βουλής που εξειδικεύονται και συμπληρώνονται από τον Κανονισμό της Βουλής.

Η λαϊκή κυριαρχία στηρίζεται στην ελευθερία και την ισότητα των πολιτών. Σήμερα ισχύει ότι:

1. Κάθε τέσσερα χρόνια ο λαός εκλέγει τους αντιπροσώπους του (Βουλευτές, Δημάρχους και Νομάρχες).
2. Όλοι οι Έλληνες πολίτες που πληρούν τις προϋποθέσεις που ορίζει το Σύνταγμα, μπορούν να είναι υποψήφιοι για τα αξιώματα του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Βουλευτή, Δημάρχου και Νομάρχη.
3. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να ζητήσει από το λαό να εκφράσει τη γνώμη του με δημοψήφισμα, για κρίσιμα εθνικά θέματα, όπως ορίζει το Σύνταγμα.
4. Οι πολίτες έχουν δικαίωμα συλλογικής δράσης .
5. Όλα τα όργανα του κράτους έχουν την υποχρέωση να σέβονται τις αρχές της λαϊκής κυριαρχίας και να ασκούν τις αρμοδιότητες τους όπως ορίζει το Σύνταγμα και οι νόμοι.

Παλαιότερα, το έθνος αντιπροσωπεύονταν από σώματα αντιπροσώπων που λάμβαναν σημαντικές αποφάσεις και ονομάζονταν **Εθνοσυνελεύσεις**. Στην αρχή του Ελληνικού κράτους, εθνοσυνελεύσεις ονομαζόταν όλα τα σώματα αντιπροσώπων, ενώ αργότερα, τα περισσότερα σώματα των εκλεγμένων αντιπροσώπων αναφέρονταν με το όνομα «Βουλή», με τη λέξη εθνοσυνέλευση ή «εθνική συνέλευση» να χαρακτηρίζει ορισμένα μόνο σώματα με ειδικό και σημαντικό ρόλο όπως την ψήφιση Συντάγματος.

Οι πρώτες εθνοσυνελεύσεις έγιναν από το 1821 έως το 1832 στα ένδεκα χρόνια που ακολούθησαν την ελληνική επανάσταση του 1821. Οι εθνοσυνελεύσεις που ακολούθησαν, το 1844, το 1920, το 1924 και το 1935 είχαν διαφοροποιημένο ρόλο

από τη Βουλή λόγω του ότι καλούνταν να διαμορφώσουν και να εγκρίνουν σύνταγμα.

Οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι ονομάζονταν «πληρεξούσιοι», έχοντας λάβει την εξουσία να εκπροσωπήσουν τους πολίτες του τόπου τους. Κατέθεταν στην εθνοσυνέλευση τα έγγραφα με τις υπογραφές των συμπολιτών τους που έδειχναν ότι τους εκπροσωπούσαν και η συνέλευση τα ενέκρινε.

Αίτια σύγκλησης συντακτικής βουλής / εθνοσυνέλευσης

Συντακτική βουλή συγκροτείται συνήθως σε περίπτωση εμφάνισης συνταγματικού κενού, όταν δηλαδή κάποιο απότομο πολιτικό γεγονός οδηγεί στην κατάλυση του προηγούμενου συνταγματικού και πολιτειακού καθεστώτος. Το σύνταγμα και οι πολιτειακοί θεσμοί που ίσχυαν μέχρι τότε παύουν να υφίστανται, και καλείται η συντακτική βουλή να αναπληρώσει το κενό αυτό θεσπίζοντας ένα νέο σύνταγμα. Τέτοιο συνταγματικό κενό δημιουργείται κυρίως μετά από μια επανάσταση ή ένα πραξικόπημα. Π.χ. στη Γαλλία, πολλά συντάγματα έχουν θεσπιστεί ανάμεσα στο 1791 και το 1804, λόγω βίαιας διαδοχής των πολιτευμάτων λόγω της Γαλλικής Επανάστασης.

Αυτό το συνταγματικό κενό μπορεί επίσης να δημιουργηθεί κατά την εμφάνιση ενός νέου Κράτους, οπότε η Βουλή για πρώτη φορά θα κληθεί να ασκήσει τη συντακτική εξουσία και να δημιουργήσει Σύνταγμα. Παράδειγμα, το πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδας του 1822, το «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος», που προήλθε από την Α΄ Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου η οποία και απαρτιζόταν από εκπροσώπους της Πελοποννήσου, της Ανατολικής και Δυτικής Στερεάς Ελλάδας και ορισμένων νήσων. Τέλος, συνταγματικό κενό μπορεί να εμφανιστεί και λόγω πολέμου. Π.χ. το ισχύον Σύνταγμα του Ιράκ, ή το Σύνταγμα της Δυτικής Γερμανίας του 1945.

2.2. Το κράτος δικαίου

Κράτος δικαίου είναι το κράτος, στο οποίο οι κυβερνώντες είναι υποχρεωμένοι να ασκούν την εξουσία με βάση κανόνες δικαίου. Αποτρέπεται έτσι το ενδεχόμενο της αυθαίρετης άσκησης εξουσίας σε βάρος των πολιτών. Το κράτος δικαίου είναι αποτέλεσμα των προσπαθειών της αστικής τάξης, τον 19^ο αιώνα, να περιορίσει την αυθαιρεσία της μοναρχικής εξουσίας και να διασφαλίσει τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών, γραμμένα σε ένα Σύνταγμα.

Η αρχή του κράτους δικαίου διασφαλίζεται:

α) Με την αρχή της νομιμότητας. Τα κρατικά όργανα της Διοίκησης ενεργούν μόνον όταν και όπως προβλέπει ο νόμος. Η πολιτεία θεσπίζει νόμους (κανόνες δικαίου) βάσει των οποίων ενεργεί όταν νομοθετεί, δικάζει, διοικεί. Η ίδια η πολιτεία αυτοπεριορίζεται (δεσμεύεται) από τους κανόνες που η ίδια έθεσε. Ο πολίτης αντίστοιχα, έχει νόμιμη αξίωση από την πολιτεία να μην περιορίζεται η δράση του πέρα από τα όρια που προβλέπει ο νόμος. Διαφορετικά, η άσκηση της δημόσιας εξουσίας είναι παράνομη.

β) Με την αποτελεσματική προστασία των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών(π.χ. ελευθερία σκέψης).

γ) Με τη διαφάνεια, τη χρηστή διαχείριση, την αντιγραφειοκρατική και αποτελεσματική λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης.

δ) Με τη διάκριση των εξουσιών / λειτουργιών του κράτους, δηλαδή κατοχυρώνεται η ανεξαρτησία των δικαστών από την επιρροή άλλων κρατικών οργάνων (π.χ. μονάρχης, Κυβέρνηση).

2.3. Το κοινωνικό κράτος

Το άρθρο 25, παρ. 1 Σ. εμπλουτίζει την αρχή του κράτους δικαίου με στοιχεία κοινωνικής δικαιοσύνης: «*Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους*». Αυτό σημαίνει ότι το κράτος προβαίνει σε αναδιανομή των αγαθών, προβαίνει δηλαδή σε **κοινωνικές παροχές** όπως είναι για παράδειγμα η δημόσια δωρεάν παιδεία σε όλους τους πολίτες, η παροχή ιατροφαρμακευτικής

περίθαλψης, η κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων κ.ά. Η αρχή του κοινωνικού κράτους σήμερα υλοποιείται με τον παρεμβατισμό και τη συμμετοχή του κράτους στην κοινωνική ζωή. Η κατοχύρωση των λεγόμενων **κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών**, εξασφαλίζει αξιοπρεπή διαβίωση και κοινωνική συνοχή.

2.4. Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών

Το Σύνταγμα διακρίνει τρία είδη κρατικής δράσης της πολιτείας:

- **Τη νομοθεσία**, τη θέσπιση δηλαδή κανόνων που ρυθμίζουν την κοινωνική συμβίωση,
- **Την εκτέλεση**, την υλοποίηση δηλαδή και εφαρμογή αυτών των κανόνων
- **Τη δικαιοδοτική ή δικαστική λειτουργία**, την επίλυση δηλαδή των διαφορών που ανακύπτουν από την εφαρμογή των κανόνων δικαίου.

Στο κράτος δικαίου η κρατική εξουσία αυτοπεριορίζεται με κανόνες δικαίου. Αν η νομοθετική και εκτελεστική λειτουργία ασκούνταν από τα ίδια κρατικά όργανα, δεν θα μπορούσε να νοηθεί περιορισμός της εκτελεστικής από τη νομοθετική λειτουργία.

Η διάκριση των λειτουργιών καθιερώνεται, προκειμένου να περιορίζεται η κρατική εξουσία και να μην προβαίνει σε αυθαιρεσίες. Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών υπηρετεί την αρχή του κράτους δικαίου.

Η διάκριση των λειτουργιών μπορεί να είναι **απόλυτη ή σχετική**. **Απόλυτη διάκριση** υπάρχει όταν τα όργανα της μιας κρατικής λειτουργίας δεν επιτρέπεται να παρεμβαίνουν και να ασκούν, έστω και ελάχιστο τμήμα μιας άλλης λειτουργίας. Αντίθετα, **σχετική διάκριση** λειτουργιών υπάρχει όταν το Σύνταγμα αναγνωρίζει σε όργανα της μιας λειτουργίας να ασκούν τμήμα μιας άλλης, σε ποσοστό, όμως, μικρό, ώστε να μην επέρχεται ανατροπή στη βασική αρχή της διάκρισης των λειτουργιών. Στην Ελλάδα υπάρχει **σχετική διάκριση λειτουργιών**.

3. Το πέρασμα από την επιβολή της βούλησης του μονάρχη στην επικράτηση της λαϊκής κυριαρχίας

3.1. Επανάσταση και αναγνώριση ελληνικού κράτους (1821-1833)

Σε κάθε σύγχρονο κράτος η πολιτική συνιστά το πεδίο συνάντησης και αλληλόδρασης ανάμεσα στην κοινωνία και την πολιτική εξουσία, το κράτος. Στην περίπτωση του ελληνικού κράτους, η πολιτική αποτέλεσε το πεδίο συνάντησης μιας πολιτικής εξουσίας που προσιδιάζει στα χαρακτηριστικά του σύγχρονου κράτους και μιας κοινωνίας που παρέμενε έντονα παραδοσιακή. Η διαμόρφωση του πεδίου της πολιτικής στη βάση σύγχρονων αρχών λειτουργίας έπληττε τους όρους κοινωνικής αναπαραγωγής των τοπικών ηγετικών ομάδων. Τα πρώτα χρόνια, στη δεκαετία του 1830, η αντίδραση των ομάδων αυτών εκφράστηκε με παραδοσιακούς τρόπους διαμαρτυρίας και κατά κύριο λόγο με τοπικού χαρακτήρα εξεγέρσεις. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1840 ωστόσο το σύνταγμα και οι εκλογές, θεσμοί δηλαδή και διαδικασίες που εγγράφονται στη νεότερικότητα, αποτέλεσαν τα βασικά αιτήματα των παραδοσιακών αυτών ομάδων. Στόχος τους δεν ήταν άλλος από τον επαναπροσδιορισμό του πολιτικού πεδίου προς την κατεύθυνση μιας ευνοϊκότερης αναδιάταξης των συσχετισμών δύναμης. Το πέτυχαν με το κίνημα του 1843. Το Σύνταγμα του 1844 και οι πρώτες εκλογές δε δηλώνουν βέβαια τη νίκη του παραδοσιακού έναντι του σύγχρονου· το αντίθετο. Σημαίνουν την ενσωμάτωση των παραδοσιακών πολιτικών ηγεσιών της ελληνικής κοινωνίας σε ένα σύγχρονο πολιτικό σύστημα, την αποδοχή των όρων του και την εμπέδωση των θεσμών του. Κατά μια έννοια, το 1843 καθίσταται η κεντρική πολιτική σκηνή, ο κατεξοχήν τόπος εκδήλωσης των κοινωνικοπολιτικών συγκρούσεων. Έκτοτε και για ολόκληρο το 19ο αιώνα, η κατοχύρωση και η διεύρυνση των κοινοβουλευτικών θεσμών, η μορφή του πολιτεύματος και τα όρια της βασιλικής παρέμβασης στην πολιτική σχεδόν θα μονοπωλήσουν το ενδιαφέρον της εσωτερικής πολιτικής ζωής.

Α΄ Εθνική Συνέλευση: “Προσωρινόν πολίτευμα της Ελλάδος”

Την 1η Ιανουαρίου του 1822 η Α΄ Εθνική Συνέλευση που πραγματοποιήθηκε στην Πιάδα της Επιδαύρου διακήρυξε την εθνική ανεξαρτησία της χώρας και προχώρησε στην ψήφιση του πρώτου Συντάγματος του νέου ελληνικού κράτους, που ονομάστηκε “Προσωρινόν πολίτευμα της Ελλάδος”. Το Σύνταγμα αυτό ίσχυσε μέχρι το 1823 οπότε και αναθεωρήθηκε από τη Β΄ Εθνοσυνέλευση του Άστρους.

Το Προσωρινό Πολίτευμα αποτελεί έργο του Ιταλού Β. Γκαλλίνα και αποπνέει τις φιλελεύθερες και δημοκρατικές αρχές των γαλλικών επαναστατικών συνταγμάτων (1793 και 1795), καθώς και του συντάγματος των Η.Π.Α. (1787).

Το **Σύνταγμα** της Επιδαύρου περιλάμβανε 110 σύντομες παραγράφους χωρισμένες σε "τίτλους" και "τμήματα". Εγκαθίδρυσε τη δημοκρατική αρχή και παρουσίαζε τα εξής γνωρίσματα:

- διάκριση των εξουσιών
- αντιπροσωπευτικό σύστημα με μία Βουλή
- συλλογική μορφή του επικεφαλής οργάνου της εκτελεστικής εξουσίας (πενταμελές εκτελεστικό σώμα κατά το πρότυπο του γαλλικού Διευθυντηρίου)
- ενιαύσια θητεία για το βουλευτικό και το εκτελεστικό σώμα), τα οποία όμως είχαν μη επακριβώς καθορισμένες και μη αυστηρά διαχωρισμένες αρμοδιότητες.
- το δικαστικό σώμα ήταν ενδεκαμελές και ανεξάρτητο από τις άλλες δύο δυνάμεις
- καθιέρωση της αρχής της ισότητας
- διασφάλιση ατομικών δικαιωμάτων ιδιοκτησία, τιμή, ασφάλεια, ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης και λατρείας, απαγόρευση βασανιστηρίων και δήμευσης περιουσίας
- καθιέρωση κυανού και λευκού ως χρωμάτων της εθνικής μας σημαίας.

Αξιοσημείωτη για την Α' Εθνοσυνέλευση είναι η απουσία οποιασδήποτε αναφοράς στη **Φιλική Εταιρεία**. Η οργάνωση που είχε προπαρασκευάσει την επανάσταση είχε τεθεί οριστικά στο περιθώριο.

Η διακήρυξη της Α Εθνοσυνέλευσης

"Απόγονοι του σοφού και φιλανθρώπου Έθνους των Ελλήνων, σύγχρονοι των νυν πεφωτισμένων και ευνομούμενων λαών της Ευρώπης και θεαταί των καλών, τα οποία ούτοι υπό την αδιάρρηκτον των νόμων αιγίδα απολαμβάνουσιν, ήτο αδύνατον πλέον να υποφέρωμεν μέχρις αναληθσίας και ευηθείας την σκληράν του Οθωμανικού Κράτους μάστιγα, ήτις ήδη τέσσαρας περιπου αιώνας επάταξε τας κεφαλάς ημών και αντί του λόγου την θέλησιν ως νόμον γνωρίσουςα, διώκει και διέταττε τα πάντα δεσποτικώς και αυτογνωμόνως. Μετά μακράν δουλείαν ηναγκάσθημεν τέλος πάντων να λάβωμεν τα όπλα εις χείρας και να εκδικήσωμεν εαυτούς και την πατρίδα ημών από μίαν τοιαύτην φρικτήν και ως προς την αρχήν αυτής άδικον τυραννίαν, ήτις ουδεμίαν άλλην είχεν ομοίαν, ή καν δυναμένην οπωσούν μετ' αυτής να παραβληθή δυναστείαν.

Ο κατά των Τούρκων πόλεμος ημών, μακράν του να στηρίζεται εις αρχάς τινάς δημαγωγικάς και στασιώδεις ή ιδιωφελείς μέρους τινός του σύμπαντος Ελληνικού Έθνους σκοπούς, είναι πόλεμος εθνικός, πόλεμος ιερός, πόλεμος του οποίου η μόνη αιτία είναι η ανάκτησις των δικαίων της προσωπικής ημών ελευθερίας, της ιδιοκτησίας και της τιμής, τα οποία ενώ την σήμερον όλοι οι ευνομούμενοι και γειτονικοί λαοί της Ευρώπης τα χαίρουσιν, από ημάς μόνον η σκληρά και απαραδειγμάτιστος των Οθωμανών τυραννία επροσπάθησεν με βίαν να αφαιρέσει και εντός του στήθους ημών να τα πνίξη. Είχομεν ημείς τάχα ολιγώτερον παρά τα λοιπά έθνη λόγον δια να στερώμεθα εκείνων των δικαίων, ή είμεθα φύσεως κατωτέρας και αχρειεστέρας και να νομιζώμεθα ανάξιοι αυτών, και καταδικασμένοι εις αιώνιον δουλείαν, να έρπωμεν ως κτήνη και αυτόματα εις την άλογον θέλησιν ενός απηνούς τυράννου, όστις ληστρικώς και άνευ τινός συνθήκης ήλθεν μακρόθεν να μας καθυποτάξει; Δίκαια, τα οποία η φύσις ενέσπειρε βαθέως εις την καρδίαν των ανθρώπων και τα οποία οι νόμοι, σύμφωνοι με την φύσιν, καδιέρωσαν, όχι τριών ή τεσσάρων, αλλά και χιλίων και μυρίων αιώνων τυραννία δεν δύναται να εξαλείψη. Και αν η βία ή η ισχύς προς τον καιρόν τα καταπλακώση, ταύτα πάλιν, απαλαίωτα και ανεξάλειπτα καθ' εαυτά, η ισχύς ημπορεί ν' αποκαταστήση και αναδείξη οία και πρότερον και απ' αιώνων ήσαν, δίκαια τέλος πάντων τα οποία δεν επαύσαμεν με τα όπλα να υπερασπιζώμεθα εντός της Ελλάδος, όπως οι καιροί και αι περιστάσεις επέτρεπον.

Από τοιαύτας αρχάς των φυσικών δικαίων ορμώμενοι, και θέλοντες να εξομοιωθώμεν με τους λοιπούς συναδέλφους μας, Ευρωπαίους Χριστιανούς, εκινήσαμεν τον πόλεμον κατά των Τούρκων, μάλλον δε τους κατά μέρος πολέμους ενώσαντες, ομοθυμαδόν εκστρατεύσαμεν, αποφασίσαντες ή να επιτύχωμεν τον σκοπόν μας και να διοικηθώμεν με νόμους δικαίους, ή να χαθώμεν εξ ολοκλήρου, κρίνοντες ανάξιον να ζώμεν πλέον ημείς οι απόγονοι του περικλεούς εκείνου Έθνους των Ελλήνων υπό δουλείαν τοιαύτην, ιδία μάλλον των αλόγων ζώων, παρά των λογικών όντων. [...]

Ταύτα διακυρύττει η Εθνική Συνέλευσις προς το Πανελλήνιον, εν και μόνον προσεπιφέρουσα, ότι αυτής μεν επεραιώθη το έργον και διαλύεται σήμεραν. Έργον δε του Ελληνικού λαού και χρέος είναι να φανή ευπειθής και υπήκοος εις τους Νόμους και τους εκτελεστάς Υπουργούς των Νόμων. Έλληνες, είπατε προ ολίγου ότι δεν θέλετε δουλείαν και ο τύραννος χάνεται καθημέραν από το μέσον σας. Αλλά μόνη η μεταξύ σας ομόνοια και ακριβής υποταγή εις την Διοίκησιν ημπορεί να στερεώση την ανεξαρτησίαν σας. Είθε ο κραταίος του Υψίστου βραχίων ν' ανυψώσκει και αρχομένους και άρχοντας, την Ελλάδα ολόκληρον, προς την πάρεδρον αυτού σοφίαν, ώστε ν' αναγνωρίσωσι τα αληθή των αμοιβαία συμφέροντα. Και οι μεν δια της προνοίας, οι δε λαοί δια της ευπειθείας, να στερεώσωσι της κοινής ημών Πατρίδος την πολύευκτον ευτυχίαν. Είθε, είθε.

Εν Επιδαύρω την 15ην Ιανουαρίου. Α' της Ανεξαρτησίας. 1822".

Το πλήρες κείμενο της διακήρυξης της Α' Εθνοσυνέλευσης δημοσιεύεται, μεταξύ άλλων, στο Δ. Κόκκινος, *Η ελληνική επανάστασις*, τ. Β', Αθήνα, Μέλισσα, 1974, σ. 383-385.

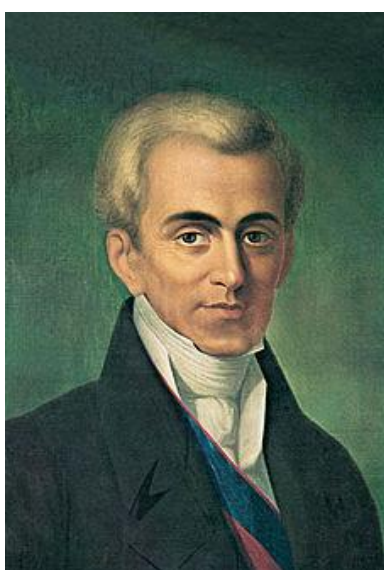
Β' Εθνική Συνέλευση στο Άστρος Κυνουρίας: «Νόμος της Επιδαύρου».

Τον Απρίλιο του 1823 η Β Εθνική Συνέλευση του Άστρου της Κυνουρίας πραγματοποίησε μια απλή και περιορισμένης έκτασης αναθεώρηση του προισχύσαντος Συντάγματος Επιδαύρου, που ονομάστηκε «**Νόμος της Επιδαύρου**» και αναθεωρήθηκε το Μαΐο του 1827 στη Τροιζήνα από τη Γ Εθνοσυνέλευση.

Το Σύνταγμα αυτό ήταν:

- νομοτεχνικώς αρτιότερο
- καθιέρωνε ελαφρά υπεροχή της νομοθετικής εξουσίας έναντι της εκτελεστικής.
- μεταρρύθμιζε τα δικαιώματα της εκτελεστικής εξουσίας τα σχετικά με την κατάρτιση των νόμων.
- βελτίωνε τις διατάξεις περί ατομικών δικαιωμάτων.
- μετέβαλλε επί το δημοκρατικότερο τον εκλογικό νόμο.

Γ Εθνική Συνέλευση: «Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος»

Τον Μάιο του 1827 συγκλήθηκε στη Τροιζήνα η Γ Εθνική Συνέλευση, η οποία με ψήφισμά της εξέλεξε τον Ιωάννη Καποδίστρια «Κυβερνήτη της Ελλάδος» για επτά χρόνια και ψήφισε το «Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος». Το Σύνταγμα αυτό ίσχυσε μέχρι τη δολοφονία του Ι. Καποδίστρια και μετά την ταραχώδη περίοδο που ακολούθησε, η αυτοαποκληθείσα «Πέμπτη Εθνική των Ελλήνων Συνέλευσις» ψήφισε το 1832, στο Ναύπλιο νέο Σύνταγμα.

Το *Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος* έμεινε στην ιστορία ως το πιο φιλελεύθερο και δημοκρατικό σύνταγμα της εποχής του. Με αυτό επανακαθορίζονταν οι όροι διαπραγμάτευσης με την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην κατεύθυνση της διεκδίκησης ανεξαρτησίας και όχι της αυτονομίας.

- διακήρυττε για πρώτη φορά την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας: «η κυριαρχία ενυπάρχει εις το Έθνος, πάσα εξουσία πηγάζει εξ αυτού και υπάρχει υπέρ αυτού».
- καθιέρωνε ρητά τη διάκριση των εξουσιών.
- ανέθετε στον Κυβερνήτη την εκτελεστική εξουσία και τη νομοθετική στο σώμα των αντιπροσώπων του λαού, τη Βουλή.

Ο Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας (1828-1832)

Ο Κόμης Ιωάννης Καποδίστριας (Κέρκυρα, 10 Φεβρουαρίου 1776 - Ναύπλιο 9 Οκτωβρίου 1831) ήταν Έλληνας διπλωμάτης και πολιτικός. Διετέλεσε πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας κατά τη μεταβατική περίοδο, ενώ τελούσε υπό την προστασία των Μεγάλων Δυνάμεων και νωρίτερα υπουργός εξωτερικών της Ρωσικής Αυτοκρατορίας.

Καταγόταν από αριστοκρατική οικογένεια με πολιτική παράδοση γι' αυτό και αναμείχθηκε με την πολιτική ήδη από το 1803, οπότε και διορίστηκε γραμματέας της επικράτειας της Ιονίου Πολιτείας. Με την κατάληψη των Επτανήσων από τους Γάλλους αποσύρθηκε και εντάχθηκε στη ρωσική διπλωματική υπηρεσία. Εκεί ανέλαβε σημαντικές θέσεις καταφέροντας να αναδειχθεί σε υπουργό εξωτερικών της Ρωσικής Αυτοκρατορίας από το 1815 έως το 1822, οπότε και υποχρεώθηκε σε παραίτηση λόγω της επανάστασης του 1821. Στις 14 Απριλίου 1827 η Εθνική Συνέλευση της Τροιζήνας τον επέλεξε πρώτο κυβερνήτη της Ελλάδας, θέση από την οποία ήρθε σε τριβή με τους τοπικούς αξιωματούχους με αποτέλεσμα την δολοφονία του στις 9 Οκτωβρίου 1831 στο Ναύπλιο από τον αδελφό και τον υιο του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, σε αντίποινα της φυλάκισης του τελευταίου. Ως κυβερνήτης της Ελλάδας προώθησε σημαντικές μεταρρυθμίσεις για την ανόρθωση της κρατικής μηχανής, καθώς και για τη θέσπιση του νομικού πλαισίου της πολιτείας, απαραίτητου για την εγκαθίδρυση της τάξης. Επίσης, αναδιοργάνωσε τις ένοπλες δυνάμεις υπό ενιαία διοίκηση.

Εσωτερική πολιτική: Στο εσωτερικό της χώρας ο Καποδίστριας είχε να αντιμετωπίσει την πειρατεία, τους ανύπαρκτους θεσμούς, τη διάλυση του στρατού, καθώς και την κακή οικονομική κατάσταση της χώρας. Μια από τις βασικές προϋποθέσεις που έθεσε για να αναλάβει την ηγεσία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους ήταν η αναστολή του συντάγματος και η διάλυση της βουλής, όροι που τελικώς έγιναν αποδεκτοί. Στη θέση της βουλής δημιούργησε το «Πανελλήνιον», ένα γνωμοδοτικό όργανο αποτελούμενο από 27 μέλη με καθαρά διακοσμητικό χαρακτήρα, ενώ τη διακυβέρνηση ανέλαβε η κεντρική γραμματεία, ένα είδος υπουργικού συμβουλίου, διοικούμενο από τον ίδιο. Επίσης, χώρισε τη χώρα σε διοικητικές περιφέρειες.

Μία από τις πρώτες του κινήσεις ήταν η καταστολή της πειρατείας, έργο το οποίο ανέλαβε με επιτυχία ο Ανδρέας Μιαούλης. Παράλληλα, προχώρησε στην αναδιοργάνωση των ενόπλων δυνάμεων και υπάγοντας τον στόλο στην ουσιαστική δικαιοδοσία της κυβέρνησης, δεδομένου ότι μέχρι τότε τα πλοία ήταν ιδιοκτησία των караβοκραίων. Με αυτόν τον τρόπο προσπάθησε να προστατέψει τα σύνορα και να μειώσει την επιρροή των μέχρι τότε τοπαρχών. Στην προσπάθεια αναδιοργάνωσης του στρατού περιλαμβάνεται και η ίδρυση της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων. Ίδρυσε Εθνικό Νομισματοκοπείο και καθιέρωσε τον φοίνικα ως εθνικό νόμισμα, αντικαθιστώντας το Τουρκικό γρόσι. Όσον αφορά στην εκπαίδευση κατασκεύασε νέα σχολεία, εισήγαγε τη μέθοδο του αλληλοδιδασκτικού σχολείου, ίδρυσε εκκλησιαστική σχολή στον Πόρο, καθώς και το Ορφανοτροφείο Αίγινας σε μια προσπάθεια να οργανώσει το σχεδόν ανύπαρκτο εκπαιδευτικό σύστημα. Δεν ίδρυσε όμως πανεπιστήμιο, καθώς θεωρούσε ότι έπρεπε να υπάρξουν πρώτα απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης. Στο πρόβλημα της διανομής της εθνικής γης ο Καποδίστριας δεν κατάφερε να βρει λύση κι έτσι εκατομμύρια στρέμματα παρέμειναν στους μεγαλοϊδιοκτήτες (κοτζαμπάσηδες και Εκκλησία). Μεριμνήσε επίσης για την ανοικοδόμηση του Μεσολογγίου και των Πατρών. Σημαντική ήταν και η συμβολή του στο εμπόριο με την παραχώρηση δανείων στους νησιώτες για την αγορά πλοίων και την κατασκευή ναυπηγείων στον Πόρο και το Ναύπλιο.

Όσον αφορά στην ελληνική οικονομία, ο Καποδίστριας επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη γεωργία, βασική πηγή πλούτου της Ελλάδας. Ίδρυσε τη Γεωργική Σχολή της Τίρυνθας και έγινε η πρώτη απόπειρα για την καλλιέργεια πατάτας. Προσπαθώντας να ενισχύσει την ελληνική οικονομία ίδρυσε την «Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα», η οποία όμως απέτυχε, καθώς το δημόσιο εκμεταλλευόταν χωρίς όρους τα χρήματα των καταθέσεων.

Εξωτερική πολιτική: Ερχόμενος στην Ελλάδα, ο Καποδίστριας δεν ήταν καθόλου ευχαριστημένος με το πρωτόκολλο της 18ης Νοεμβρίου 1828 που έθεταν το Μοριά και τις Κυκλάδες υπό την προσωρινή εγγύηση των συμμάχων. Με τον φόβο ότι οι Άγγλοι θα περιόριζαν την Ελλάδα σε αυτά τα σύνορα, οργάνωσε τακτικό στρατό συνεχίζοντας τον πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Όσον αφορά στην επιλογή του ηγεμόνα, ο Καποδίστριας πρότεινε τον Λεοπόλδο του Saxe-Coburg, ο οποίος όμως παραιτήθηκε από τη διεκδίκηση του θρόνου λόγω διαφωνιών για τα σύνορα. Ανήσυχη από τις επιτυχίες της Ελλάδας και της Ρωσίας η Μεγάλη Βρετανία

έσπευσε να συμφωνήσει στη συνοριακή γραμμή Άρτας - Βόλου. Μετά από διαπραγματεύσεις υπογράφηκε το πρωτόκολλο του Λονδίνου, με το οποίο αναγνωριζόταν η ανεξαρτησία της Ελλάδας, η οποία θα επεκτεινόταν νότια της συνοριακής γραμμής που όριζαν οι ποταμοί Αχελώος και Σπερχειός.

Κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησής του, ο Καποδίστριας λόγω της ισχνής οικονομικής κατάστασης του κράτους επιχείρησε να συνάψει δάνειο με τράπεζες του εξωτερικού, προσπάθεια που δεν ευόδωσε λόγω των αντιδράσεων της Μεγάλης Βρετανίας. Παρόλα αυτά η Ρωσία και η Γαλλία ανέλαβαν να ενισχύσουν οικονομικά την Ελλάδα, ενώ ιδιαίτερη φροντίδα επέδειξε ο Τσάρος αποστέλλοντας 3.750.000 γαλλικά φράγκα.

Αντιπολίτευση και Δολοφονία: Πέραν των πιεστικότητας οικονομικών, κοινωνικών και διπλωματικών προβλημάτων, ο Καποδίστριας είχε να αντιμετωπίσει δύο σημαντικά εμπόδια στην πολιτική του για την οικοδόμηση του νεοπαγούς ελλαδικού κράτους: πρώτον την εχθρότητα Γαλλίας και Αγγλίας, τα γεωστρατηγικά συμφέροντα των οποίων στην Ανατολική Μεσόγειο κινδύνευαν από την προοπτική δημιουργίας ενός νέου και δυναμικού ναυτικού και εμπορικού κράτους έξω από τον έλεγχό τους, ή χειρότερα, υπό την επιρροή της Ρωσίας· δεύτερον, τους φατριασμούς και τα τοπικιστικά, οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των κοτζαμπάσηδων, Φαναριωτών και πλοιοκτητών, οι οποίοι και επεδίωκαν διατήρηση των προνομίων και συμμετοχή στη νομή της εξουσίας. Εν τέλει ο συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων προετοίμασε το έδαφος και οδήγησε στην πολιτική και φυσική εξόντωση του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας στις 9 Οκτωβρίου 1831.

Δ' Εθνοσυνέλευση Άργους

Η λειτουργία του Συντάγματος της Τροιζήνας ανεστάλη στις 11 Ιουλίου-6 Αυγούστου του 1829, από την Δ' Εθνοσυνέλευση στο Άργος. Συγκεκριμένα, επικυρώθηκαν οι εξουσίες που συγκεντρώθηκαν στο πρόσωπο του Κυβερνήτη, καταργήθηκε το Πανελλήνιο και συστήθηκε η ολιγομελέστερη Γερουσία, που επίσης δεν είχε αποφασιστικές αρμοδιότητες και τέλος τέθηκαν οι βασικές αρχές για μια μελλοντική συνταγματική αναθεώρηση.

3.2. Απόλυτη Μοναρχία Όθωνα (1833-1843)

Ε' Εθνοσυνέλευση: «Ηγεμονικό» Σύνταγμα

Η Ε' Εθνοσυνέλευση, που πραγματοποιήθηκε στο Ναύπλιο το 1832, ανακήρυξε την απόλυτη μοναρχία του Όθωνα (1833 – 1843), καθώς το Σύνταγμα, που χαρακτηρίστηκε «Ηγεμονικό», προέβλεπε κληρονομικό αρχηγό κράτους, τον Ηγεμόνα. Η απόλυτη μοναρχία του ίσχυσε μέχρι τις 3 Σεπτεμβρίου του 1843, οπότε και αναγκάστηκε να παραχωρήσει Σύνταγμα.

Η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου του 1843

Την ίδια ημέρα που η Ελλάδα υπέγραφε αναγκαστικά την οικονομική συμφωνία του Λονδίνου, με την οποία δεσμευόταν να διαθέσει το σύνολο σχεδόν των πόρων της για την εξυπηρέτηση του δανείου, ξέσπασε η Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου, αποτέλεσμα της γενικής δυσαρέσκειας για την εσωτερική και εξωτερική πολιτική της μοναρχίας. Η κοινή γνώμη, επηρεασμένη και από την αρθογραφία του τύπου, πίστευε ότι μια συνταγματική κυβέρνηση θα αντιμετώπιζε αποτελεσματικότερα τα προβλήματα που είχαν δημιουργηθεί και θα έθετε τέρμα στη Βαυαροκρατία και στις φανερές ή παρασκηνιακές επεμβάσεις των Δυνάμεων στα πράγματα της χώρας.

Όπως προκύπτει η σχετική κίνηση είχε αρχίσει αρκετούς μήνες πριν την εκδήλωση της Επανάστασης και είχε οριστεί για τις 25 Μαρτίου 1844. Κυριότερος όμως λόγος για την επίσπευσή της θεωρείται η πολιτική και οικονομική κρίση που προκάλεσε η απόφαση της οικονομικής διάσκεψης του Λονδίνου. Δεν υπάρχουν στοιχεία για την έκταση του κινήματος και για τον αριθμό των μνημόνων, είναι όμως χαρακτηριστικό ότι οι πρωταγωνιστές του, Ανδρέας Μεταξάς, Ανδρέας Λόντος, Κωνσταντίνος Ζωγράφος, Μακρυγιάννης και Δημήτριος Καλλέργης, ανήκαν σε διαφορετικές πολιτικές παρατάξεις.

Τη νύχτα της 2ας προς την 3η Σεπτεμβρίου ο Καλλέργης με τους μνημόνους αξιωματικούς και οπλίτες κατευθύνθηκαν στην Πλατεία των Ανακτόρων που από τότε ονομάστηκε (Πλατεία Συντάγματος) όπου συγκεντρώθηκαν και άλλα τμήματα της φρουράς των Αθηνών, ενώ ο Μακρυγιάννης, που ανέλαβε καθήκοντα φρουράρχου, κατέλαβε δημόσια κτίρια και άλλες επίκαιρες θέσεις. Συγχρόνως, ο

Μεταξάς και ο Μακρυγιάννης κάλεσαν σε έκτακτη συνεδρίαση τα μέλη του Συμβουλίου Επικρατείας και σχηματίστηκε νέα κυβέρνηση. Εξαμελής επιτροπή αποφασίστηκε να μεταβεί στα ανάκτορα και να υποβάλει στο βασιλιά για έγκριση το διάταγμα για το διορισμό της νέας κυβερνήσεως και για τη σύγκληση σε διάστημα ενός μηνός Εθνικής συνελεύσεως που έργο της θα ήταν η εκπόνηση Συντάγματος.

Ενώ η επιτροπή βρισκόταν στα ανάκτορα, οι πρεσβευτές των τριών δυνάμεων ζήτησαν να γίνουν δεκτοί από τον Όθωνα. Ο Καλλέργης, όμως, που είχε κυκλώσει με στρατιωτική δύναμη την περιοχή δεν τους επέτρεψε την είσοδο. Ο βασιλιάς διαπιστώνοντας ότι καμία συνδρομή δεν μπορούσε να περιμένει, αποδέχθηκε τα αιτήματα των επαναστατών. Υποχρεώθηκε μάλιστα να υπογράψει και δυο ακόμα διατάγματα με τα οποία η 3η Σεπτεμβρίου οριζόταν ως εθνική εορτή, απονέμονταν μετάλλια σε όσους είχαν λάβει μέρος στην εξέγερση και εκφράζονταν οι ευχαριστίες του θρόνου στο έθνος. Η αποδοχή των αιτημάτων αυτών από τον βασιλιά αποτελούσε την τελευταία πράξη της περιόδου της απόλυτης μοναρχίας.

Οι αντιδράσεις στο εξωτερικό από την επιτυχία της επανάστασης υπήρξαν θετικές, σχεδόν στο σύνολο τους.

3.3. Συνταγματική Μοναρχία Όθωνα (1843-1862)

Η Εθνική Συνέλευση και το Σύνταγμα του 1844

Το διάταγμα για τη σύγκληση της Εθνικής συνέλευσης όριζε ότι οι πληρεξούσιοι θα εκλέγονταν σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο του Καποδίστρια του 1829. Οι εκλογές ορίστηκαν για την τελευταία εβδομάδα του Οκτωβρίου και οι πληρεξούσιοι θα εκλέγονταν όχι μόνο από τις ελεύθερες περιοχές, αλλά και από τις περιοχές που δεν είχαν περιληφθεί στα σύνορα του νέου κράτους.

Επίσημη έναρξη των εργασιών της Συνέλευσης έγινε από τον Όθωνα στις 8 Νοεμβρίου 1844. Στις 26 Νοεμβρίου η (της 3ης Σεπτεμβρίου εν Αθήναις) Εθνική Συνέλευση συγκρότησε επιτροπή από 21 μέλη και στις 28 Δεκεμβρίου κατέθεσε στη Συνέλευση το σχέδιο του Συντάγματος. Η συζήτηση για την έγκρισή του άρχισε στις 3ης Ιανουαρίου 1844 και στις 3ης Μαρτίου επικυρώθηκε το τελευταίο άρθρο. Πέντε ημέρες αργότερα παραδόθηκε για έγκριση στον Όθωνα, που υπέδειξε μερικές

διορθώσεις. Με το Σύνταγμα του 1844 συντηρητικό στη βάση του, τη νομοθετική εξουσία ασκούσε ο βασιλιάς, η Βουλή και η Γερουσία που τα μέλη της ήταν ισόβια ενώ την εκτελεστική, που ανήκε στο βασιλιά, ασκούσαν διορισμένοι από τον ίδιο υπουργοί. Οι βουλευτές, που ο αριθμός τους δεν θα ήταν κατώτερος από 80, θα εκλέγονταν ανά τριετία και τη Γερουσία θα αποτελούσαν τουλάχιστο 27 μέλη, ηλικίας άνω των 40 ετών. Η δικαιοσύνη οριζόνταν να πηγάζει από τον βασιλιά που διόριζε τους δικαστές.

Παρά την συντηρητικότητά του, το Σύνταγμα περιείχε και ορισμένα δημοκρατικά στοιχεία που αναφέρονταν στις ατομικές ελευθερίες και στα δικαιώματα των πολιτών. Εξάλλου, ο εκλογικός νόμος που δημοσιεύτηκε στις 28 Μαρτίου, την ημέρα που ο Όθωνας ορκίζονταν πίστη στο Σύνταγμα, περιόριζε το δικαίωμα του ψήφου μόνο στους (έχοντας ιδιοκτησίαν τινά εντός της επαρχίας όπου έχουν την πολιτικήν διαμονήν των ή εξασκούντας εν αυτή οποιοδήποτε επάγγελμα ή ανεξάρτητον επιτήδευμα), δηλαδή, εξαιρούσε μόνο τους μαθητευομένους και τους υπηρέτες.

Συγκεκριμένα, το Σύνταγμα του 1844 χαρακτηρίσθηκε ως «Σύνταγμα-συμβόλαιο», «Σύνταγμα-συνθήκη» ή τέλος, «Σύνταγμα-συνάλλαγμα», επειδή δεν αποτέλεσε έργο μιας κυρίαρχης εθνικής συντακτικής συνέλευσης, αλλά η Συνέλευση απλώς συνέπραξε στην κατάρτισή του.

Με το Σύνταγμα αυτό:

- Οι κομματικές παρατάξεις συμφώνησαν στην ανάγκη να κατοχυρωθούν συνταγματικά ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα: η ισότητα απέναντι στο νόμο, η απαγόρευση της δουλείας, το απαραβίαστο του οικογενειακού ασύλου, η ελευθερία γνώμης και τύπου, η προστασία της ιδιοκτησίας, η δωρεάν εκπαίδευση, το απόρρητο των επιστολών, το άσυλο της κατοικίας.
- κατοχυρωνόταν, με ελάχιστους περιορισμούς, το δικαίωμα της καθολικής ψηφοφορίας για τους άνδρες, ρύθμιση που αποτελούσε παγκοσμία πρωτοπορία. Σύμφωνα με τον Εκλογικό Νόμο δικαίωμα ψήφου είχαν οι άρρενες πολίτες που ήταν 25 ετών, είχαν κάποια ιδιοκτησία και ασκούσαν κάποια εργασία-επάγγελμα. Εξαιρούνταν α) αυτοί που ήχαν κατηγορηθεί για κάποιο κακούργημα, β) όσοι είχαν στερηθεί με δικαστική απόφαση το δικαίωμα της ψηφοφορίας και γ) όσοι είχαν στερηθεί το δικαίωμα διαχείρισης της περιουσίας τους.
- οριζόταν η εκλογική διαδικασία, με πλειοψηφικό σύστημα δύο γύρων, σύμφωνα με την οποία οι εκλογείς μπορούσαν να δώσουν θετική ψήφο σε όσους

υποψηφίους ήθελαν, συμπληρώνοντας ψηφοδέλτια, ακόμη και διαφορετικών συνδυασμών.

- καθιερώνονταν η αρχή της διάκρισης των εξουσιών.
- προβλεπόταν η ύπαρξη Βουλής και Γερουσίας. Οι γερουσιαστές θα διορίζονταν από τον βασιλιά και θα διατηρούσαν το αξίωμά τους ισόβια.
- Επίσης προβλέπονταν στο ακροτελεύτιο άρθρο 107 ότι «η τήρησης του παρόντος Συντάγματος αφιερούται εις τον πατριωτισμόν των Ελλήνων».
- Μια αδυναμία ήταν το ότι δεν κατοχυρώθηκε συνταγματικά το δικαίωμα του *συνέρχεσθαι* και *συνεταίριζεσθαι*, πράγμα που μπορούσε να φέρει εμπόδια στη συγκρότηση κομματικών μηχανισμών.

Το ζητούμενο κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης του Συντάγματος ήταν ο περιορισμός των εξουσιών του βασιλιά. Ωστόσο, το σύνταγμα καθόριζε εκτεταμένες βασιλικές εξουσίες. Στο βασιλιά αναγνωρίζονταν το «τεκμήριο της αρμοδιότητας», το πρόσωπό του χαρακτηριζόταν ιερό και απαραβίαστο, συμμετείχε στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας και ήταν αρχηγός του κράτους και του στρατού. Όμως, καμία πράξη του δεν είχε ισχύ χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού.

Ακολουθεί το διάγγελμα που απηύθυνε ο Όθων την ημέρα της άφιξης του στο Ναύπλιο. Δημοσιεύθηκε στο υπ' αριθμόν 1 φύλλο της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως της Ελλάδος στις 16/28 Φεβρουαρίου 1833.

ΟΘΩΝ Ο Α΄

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Προς τους Έλληνας

ΕΛΛΗΝΕΣ!

Προσκεκλημένος από την εμπιστοσύνην των ενδόξων και μεγαλοψύχων μεσιτών, δια της κραταιάς βοηθείας των οποίων απεπερατώσατε ενδόξως τον της καταστροφής πόλεμον τον υπέρ το δέον παρεκταθέντα, προσκεκλημένος προσέτι και από την ιδίαν σας ελευθέραν εκλογήν, αναβαίνω εις τον θρόνον της Ελλάδος δια να εκπληρώσω όσας υποχρεώσεις ανέλαβα δεχθείς το προσφερθέν μοι βασιλικόν στέμμα, τόσον προς εσάς, όσον και προς τας μεσιτευούσας μεγάλας Δυνάμεις. (...)

Δια μακρού και φονικού πολέμου θυσιάζοντες εκουσίως τα μέγιστα και

πολυτιμότητα αγαθά σας, ανεκτήσατε την πολιτικήν σας ύπαρξιν και ανεξαρτησίαν, τον θεμελιώδη όρον της ευτυχίας και ευημερίας παντός έθνους (...)

Αναβαίνων εις τον θρόνον της Ελλάδος δίδω την πάνδημον βεβαίωσιν του να προστατεύσω ευσυνειδήτως την θρησκείαν σας, να διατηρώ πιστός τους νόμους, να διανέμεται η δικαιοσύνη προς ένα έκαστον και να διαφυλάττω ακέραια δια της θείας βοηθείας, εναντίον οποιουδήποτε την ανεξαρτησίαν σας, τας ελευθερίας σας και τα δικαιώματά σας. (...)

Εν Ναυπλίω τη 25 Ιανουαρίου (6 Φεβρ.) 1833

Εν ονόματι του Βασιλέως, η Αντιβασιλεία

Ο κόμης ΑΡΜΑΝΣΠΕΡΓ, πρόεδρος

ΜΑΟΥΡΕΡ, ΕΥΔΕΚ

Όθων, Βασιλεύς της Ελλάδος

Ο Όθωνας ήταν ο δευτερότοκος γιος του Διαδόχου και μετέπειτα Βασιλιά της

Βαυαρίας Λουδοβίκου Α', Το 1832 ο Όθων εκλέχθηκε Βασιλιάς της Ελλάδας, ύστερα από την τελική άρνηση του Λεοπόλδου της Σαξωνίας.

Στις 25 Ιανουαρίου 1833, σε ηλικία 17 ετών, ο Όθωνας αποβιβάστηκε στο Ναύπλιο, από τη βρετανική φρεγάτα «Μαδαγασκάρη», εν μέσω λαϊκών επευφημιών, συνοδευόμενος από τριμελή Αντιβασιλεία Βαυαρών (που θα κυβερνούσε μέχρι αυτός να ενηλικιωθεί, το

1835) και πολυμελή βαυαρικό τακτικό στρατό (3.850 στρατιώτες). Επειδή ο Όθωνας ήταν ανήλικος, σχηματίστηκε επιτροπή Αντιβασιλείας από τους Βαυαρούς Άρμανσπεργκ (πρόεδρο), Μάουρερ, Έιντεκ, Γκρένερ και Άμπελ. Η περίοδος της Αντιβασιλείας κράτησε από το 1832 μέχρι το 1835.

Ευθύς εξ αρχής, η συμπεριφορά του Όθωνα χαρακτηριζόταν από αναποφασιστικότητα, σχολαστικότητα και αυταρχισμό, με συνέπεια τις επανειλημμένες προστριβές του ακόμη και με το στενό αυλικό περιβάλλον του. Παρά το νεαρό της ηλικίας του, ισχυρή πρόθεσή του και πρωταρχικός στόχος του ήταν η δημιουργία νοσοκομείων και σχολείων στην Ελλάδα. Το 1837 νυμφεύτηκε

στη Γερμανία τη δούκισσα Αμαλία του Ολδεμβούργου (Oldenburg) (1818-1875) χωρίς να ενημερώσει την κυβέρνηση. Δεν έκαναν παιδιά.

Η δυσaréσκεια του λαού κατά της πολιτικής του Όθωνα και τα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων απαιτούσαν την παραχώρηση Συντάγματος. Τη νύχτα της 2ης προς 3ης Σεπτεμβρίου ένα τάγμα συγκέντρωσε πολίτες και κατευθύνθηκε προς τα ανάκτορα με την κραυγή «Ζήτω το Σύνταγμα». Ο Όθωνας τελικά παραχώρησε το Σύνταγμα του 1844. Η νύχτα της 3ης Σεπτεμβρίου αποτέλεσε το τέλος της απόλυτης μοναρχίας στην Ελλάδα. Η κατάσταση στην Ελλάδα όμως δεν ηρέμησε. Το βασιλικό ζεύγος θεώρησε σωστό να κάνει μια περιοδεία στις επαρχίες για να αποκατασταθεί η δημοτικότητα του. Ενώ όμως η υποδοχή έδειχνε ενθουσιώδης, στο μεταξύ ξέσπασε στην Αιτωλοακαρνανία επανάσταση που έφτασε μέχρι την Αθήνα. Το

βασιλικό ζεύγος έμεινε στο πολεμικό Αμαλία, ενώ οι Μεγάλες Δυνάμεις τους συμβούλευαν να αναχωρήσουν αμέσως. Ο Όθωνας και η Αμαλία εγκατέλειψαν την Ελλάδα στις 23 Οκτωβρίου 1862 με το αγγλικό πολεμικό Σκύλλα. Κατέφυγαν

στο Μόναχο και αργότερα στη Βαμβέργη, αλλά ο Όθωνας δεν παραιτήθηκε επίσημα από τον θρόνο.

Μετά από περίοδο μεσοβασιλείας, ο ελληνικός θρόνος δόθηκε στον Δανό πρίγκιπα Γεώργιο, που αναγορεύτηκε Βασιλιάς των Ελλήνων ως Γεώργιος Α΄. Κάποιοι ιστορικοί αναφέρουν ότι ο Όθων αγάπησε την Ελλάδα όσο τίποτε άλλο, όχι όμως και τους Έλληνες. Απεβίωσε στις 14 Ιουλίου 1867 στη Βαμβέργη (Bamberg). Ο ίδιος θέλησε να θαφτεί με την παραδοσιακή ενδυμασία της Ελλάδας, τη φουστανέλα. Είναι θαμμένος μαζί με την Αμαλία στον οικογενειακό τάφο της βαυαρικής δυναστείας, στην εκκλησία Theatinerkirche, στο κέντρο του Μονάχου.

3.4. Βασιλευομένη Δημοκρατία (1862-1924)

Β Εθνική Συνέλευση (1863-1864)

Η Β' Εθνική Συνέλευση των Ελλήνων πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα από το 1863 - 1864. Το πολίτευμα που ψηφίστηκε ήταν η Βασιλευομένη Δημοκρατία με συνταγματικό βασιλιά της Ελλάδας τον πρίγκιπα της Δανίας Γεώργιο Χριστιανό Γουλιέλμο του οίκου Χόλσταϊν - Σόντερμπουργκ - Γκλύξμπουργκ, με το όνομα "Γεώργιος Α' Βασιλεύς των Ελλήνων".

Το Σύνταγμα του 1864 συντάχθηκε σύμφωνα με τα πρότυπα του Συντάγματος του Βελγίου του 1831 και της Δανίας του 1849.

Καθιέρωνε:

- αρχή της λαϊκής κυριαρχίας, αφού μόνον αρμόδιο όργανο για την αναθεωρητική λειτουργία ήταν πλέον η Βουλή.
- το άρθρο 31 επαναλάμβανε ότι όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Έθνος και ενεργούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα.
- το άρθρο 44 καθιέρωνε το τεκμήριο αρμοδιότητας υπέρ του λαού, προβλέποντας ότι ο Βασιλιάς έχει μόνον τις εξουσίες που του απονέμουν ρητώς το Σύνταγμα και οι σχετικοί με αυτό νόμοι.
- ανεξαρτησία της δικαιοσύνης
- ελευθερία του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, η οποία άνοιξε το δρόμο για την ελεύθερη συγκρότηση κομμάτων.
- σύστημα της μιας Βουλής (μονήρους Βουλής) τετραετούς θητείας, και έτσι η Γερουσία καταργήθηκε αφού πολλοί την κατέκριναν ως όργανο της μοναρχίας.
- για την εκλογή των βουλευτών καθιερώθηκε η αρχή της άμεσης, καθολικής και μυστικής ψηφοφορίας, (για τον ανδρικό πληθυσμό) ψήφος με σφαιρίδια, η οποία διεξάγεται και ενεργείται ταυτόχρονα σε όλη την επικράτεια.
- σύμφωνα με το άρθρο 71, καθιερώθηκε το ασυμβίβαστο του βουλευτού με τα καθήκοντα του έμμισθου δημοσίου υπαλλήλου και του δημάρχου αλλά όχι και με εκείνα του εν ενεργεία αξιωματικού.

- δυνατότητα σύστασης από τη Βουλή "εξεταστικών των πραγμάτων επιτροπών".
- Επίσης, ο βασιλιάς διατηρούσε το δικαίωμα να συγκαλεί τακτικά και έκτατα τη Βουλή όπως και να τη διαλύει κατά την κρίση του, αλλά το περί διαλύσεως Διάταγμα έπρεπε να είναι προσυπογραμμένο από το Υπουργικό Συμβούλιο.

Το Σύνταγμα επαναλάμβανε τη διάταξη του άρθρου 24 του Συντάγματος του 1844, κατά την οποία "Ο Βασιλεύς διορίζει και παύει τους Υπουργούς αυτού". Η διατύπωση αυτή άφηνε να εννοηθεί ότι οι υπουργοί ήσαν υφιστάμενοι του μονάρχη, συνεπώς υπεύθυνοι και έναντι αυτού, και όχι μόνον έναντι της Βουλής. Εξ άλλου, πουθενά δεν όριζε το Σύνταγμα ότι ο βασιλεύς ήταν υποχρεωμένος να διορίζει την Κυβέρνηση λαμβάνοντας υπόψη του τη θέληση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.

Άρθρον 10. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ησύχως και αόπλως: μόνον εις τας δημοσίας συναθροίσεις δύναται να παρίσταται η Αστυνομία. Αι εν υπαίθρω συναθροίσεις δύναται να απαγορευθώσιν, αν ως εκ τούτων επίκηται κίνδυνος εις την δημοσίαν ασφάλειαν.

Άρθρον 14. Έκαστος δύναται να δημοσιεύει προφορικώς, εγγράφως και δια του τύπου τους στοχασμούς του, τηρών τους νόμους του Κράτους. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία ως και παν άλλο προληπτικόν μέτρον απαγορεύονται...

Άρθρον 21. Απασαι αι εξουσίαι πηγάζουσιν εκ του Έθνους, ενεργούνται δε καθ' ον τρόπον ορίζει το Σύνταγμα.

Άρθρον 22. Η νομοθετική εξουσία ενεργείται υπό του Βασιλέως και της Βουλής.

Άρθρον 27. Η εκτελεστική εξουσία ανήκει εις τον Βασιλέα, ενεργείται δε δια των παρ' αυτού διοριζομένων υπευθύνων υπουργών.

Άρθρον 28. Η δικαστική εξουσία ενεργείται δια των δικαστηρίων, αι δε δικαστικοί αποφάσεις εκτελούνται εν ονόματι του Βασιλέως.

Αλέξανδρος Σβώλος, Τα ελληνικά Συντάγματα 1822-1972, σ. 129-131.

Μπορεί ο νέος συνταγματικός χάρτης του 1864 να κινούνταν προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού του πολιτικού συστήματος, οι βασιλικές παρεμβάσεις, ωστόσο, παρέμειναν αμείωτες και οι αυλικές κυβερνήσεις διαδεχόταν η μια την άλλη. Η διάλυση των παλαιών πολιτικών σχηματισμών, εξάλλου, δεν οδήγησε στη δημιουργία σύγχρονων κομματικών φορέων συγκροτημένων στη βάση ρητών και σταθερών αρχών. Έως και τη δεκαετία του 1870 εξακολουθούσαν να κυριαρχούν χαλαροί κομματικοί σχηματισμοί, δίχως αρχές και συγκροτημένο σχέδιο διακυβέρνησης, που οργανώνονταν γύρω από το πρόσωπο ενός περισσότερο ή λιγότερο χαρισματικού αρχηγού.

Η κατάσταση άρχισε να διαφοροποιείται με τη δυναμική επέμβαση του Χ. Τρικούπη στην πολιτική ζωή της χώρας. Θιασώτης του αγγλικού δικομματικού κοινοβουλευτικού συστήματος δημιούργησε στα 1873 το Νεωτερικό κόμμα, έχοντας ως πρότυπο τα κόμματα αρχών της δυτικών κοινωνιών.

Το νεωτερικό κόμμα διακατέχονταν από τις αρχές του εκσυγχρονισμού, του εξευρωπαϊσμού, δηλαδή, της πολιτικής και της οικονομικής ζωής. Συγκεκριμένα, έθετε ως προτεραιότητα την ανάπτυξη της ιδιωτικής σφαίρας και τον συνακόλουθο περιορισμό της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία. Το πολιτικό αυτό πρόγραμμα υποστηρίχτηκε από τα νεοεμφανιζόμενα στο ελληνικό κράτος αστικά στρώματα, τους επιχειρηματικούς κύκλους των Ελλήνων της διασποράς και δυτικοευρωπαϊκούς επενδυτές, που την εποχή εκείνη αναζητούσαν νέα πεδία δραστηριοτήτων εξαιτίας της μεγάλης ύφεσης των ευρωπαϊκών οικονομιών.

Το πρόγραμμα του Τρικούπη εισήγαγε στο ελληνικό κράτος με συστηματικό τρόπο τις ιδέες και τις αρχές του αγγλικού ιδίως φιλελευθερισμού. Το πρόγραμμα αυτό, ωστόσο, δεν αρκεί για να αποδώσουμε στο Νεωτερικό κόμμα το χαρακτηρισμό του σύγχρονου κόμματος. Η απουσία τυπικών διαδικασιών και εσωκομματικών οργάνων με αρμοδιότητα το σχεδιασμό της πολιτικής και τη λήψη αποφάσεων προσέδιδε στο κόμμα αυτό χαρακτηριστικά προσωποπαγή και αρχηγοκεντρικά. Συνεπώς, θα ήταν ίσως ακριβέστερο να χαρακτηρίζαμε το Νεωτερικό κόμμα ως μεταβατικό. Αυτό σημαίνει ότι περισσότερο θέτει το αίτημα του εκσυγχρονισμού των κομματικών σχηματισμών παρά εγκαινιάζει με την παρουσία του τη δράση του εκσυγχρονισμού με νέους θεσμούς και διαδικασίες. Ειδικότερα, για τον Τρικούπη

νεωτερισμός ήταν η διάκριση των εξουσιών και η ανάπτυξη της ιδιωτικής κοινωνίας μέχρι την αυτονομήσή της. Το πολιτικό πρόγραμμά του ήταν περισσότερο εντοπισμένο κοινωνικά: στην εξυπηρέτηση του μεγάλου ιδιωτικού κεφαλαίου (κατηγορήθηκε σαν πλουτοκράτης) και στην πορεία για την αστικοποίηση του και τον εξευρωπαϊσμό των κοινωνικών σχέσεων.

Η αδυναμία-κενό του Συντάγματος του 1864 διορθώθηκε με την ψήφιση της **αρχής της "δεδηλωμένης"** εμπιστοσύνης της Βουλής, που διατυπώθηκε το 1875 από τον Χαρίλαο Τρικούπη. Ο Χ. Τρικούπης υποστήριξε δημόσια ότι μόνη λύση στο πρόβλημα της πολιτικής αστάθειας ήταν η συγκρότηση δύο μεγάλων κομμάτων εξουσίας, σύμφωνα με το πρότυπο της Αγγλίας και την οποία δεσμεύθηκε με τον Λόγο του Θρόνου, του ιδίου έτους, να τηρεί ο Γεώργιος. Η καθιέρωση της αρχής της "δεδηλωμένης", στο τέλος της πρώτης δεκαετίας της βασιλευόμενης δημοκρατίας, βοήθησε στην εξάλειψη μιας συνταγματικής πρακτικής η οποία, σε πολλά σημεία, είχε επαναλάβει τις αρνητικές εμπειρίες της οθωνικής περιόδου (εκλογές με αμφισβητούμενο κύρος, ενεργός ανάμιξη του Θρόνου στα πολιτικά πράγματα μέσω του διορισμού κυβερνήσεων κοινοβουλευτικής μειοψηφίας ή του εξαναγκασμού σε παραίτηση κυβερνήσεων πλειοψηφίας). Έτσι τα μικρά κόμματα θα ωθούνταν σε συνένωση με τα μεγάλα και αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα σταθερότερες κυβερνήσεις πλειοψηφίας.

B Αναθεωρητική Βουλή (1910)

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε ως δεύτερη περίοδος της Βασιλευόμενης Δημοκρατίας. Μετά την επανάσταση στο Γουδή (15-08-1909) πραγματοποιήθηκε αναθεώρηση του Συντάγματος του 1864. Ανασταλτικοί παράγοντες στη νομοθετική δραστηριότητα υπήρξαν τόσο ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος όσο και ο Διχασμός.

Με το νέο Σύνταγμα του 1911 τέθηκαν τα θεμέλια ενός Κράτους Δικαίου στην Ελλάδα. Το Σύνταγμα αυτό μερίμνησε για την κατοχύρωση των ατομικών ελευθεριών, παράλληλα με την προσπάθεια της μη "καταχρηστικής" άσκησή τους και της διευκόλυνσης του παρεμβατικού ρόλου του κράτους στην οικονομία και την άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Οι σημαντικότερες μεταβολές που επέφερε η αναθεώρηση του 1911 σε σχέση με το σύνταγμα του 1864 ήταν η ενίσχυση των

ατομικών ελευθεριών («το Δημόσιον Δίκαιο των Ελλήνων» κατά την ορολογία της εποχής) και ο γενικότερος εκσυγχρονισμός των θεσμών. Συγκεκριμένα:

- Ενισχύθηκαν των ατομικών ελευθεριών (προστασία της προσωπικής ασφάλειας, μείωση από το 30ό στο 25ο του ορίου της ηλικίας των εκλόγιμων βουλευτών, φορολογική ισότητα, δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και του απαραβιάστου της κατοικίας).
- Διευκολύνθηκε η αναγκαστική απαλλοτρίωση των ιδιοκτησιών προς αποκατάσταση των ακτημόνων γεωργών με ταυτόχρονη δικαστική προστασία της ιδιοκτησίας και κατάργησης του μεσαιωνικού αγροτικού συστήματος των Ιονίων νήσων, μέτρα που άνοιγαν το δρόμο για την αποκατάσταση των ακτημόνων αγροτών και την αγροτική μεταρρύθμιση. Προβλέπονταν επίσης για πρώτη φορά ο σχηματισμός αγροτικών συνεταιρισμών.
- Αναδιοργανώθηκε το δημοσιονομικό σύστημα επί το δικαιότερον και εισήχθη φόρου επί του συνολικού εισοδήματος.
- Αναβαθμίστηκε ο ρόλος της Βουλής προσαρμοζόμενη στις νέες ανάγκες (μείωση του ορίου απαρτίας της βουλής, κατάργηση της συζήτησης τρις κατ' άρθρον, δυνατότητα κύρωσης δικαστικών κωδίκων στο σύνολό τους).
- Επεκτάθηκαν τα ασυμβίβαστα.
- Ανατέθηκαν έργα σε ξένους οργανωτές, νομιμοποιώντας έτσι την πρόσληψη ξένων ειδικών που θα αναλάμβαναν την οργάνωση και τη βελτίωση κυρίως των αμυντικών δυνάμεων.
- Ενισχύθηκαν οι εγγυήσεις της δικαστικής ανεξαρτησίας.
- Επανιδρύθηκε το Συμβούλιο της Επικρατείας.
- Ανατέθηκε ο έλεγχος του κύρους των βουλευτικών εκλογών σε ειδικό δικαστήριο, το Εκλογοδικείο.
- Στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής, εισήχθησαν κάποιες μεταρρυθμίσεις που ανακούφιζαν τους ασθενείς οικονομικά πολίτες, όπως η απαγόρευση της δήμευσης περιουσίας για χρέη ατόμων με χαμηλό ημερομίσθιο.
- Θεσμοθετήθηκε η εργατική πολιτική από την κυβέρνηση του Βενιζέλου (1910-15), λόγω του αυξανόμενου ταξικού ανταγωνισμού και της παρεμπόδισης της πολιτικής τους ριζοσπαστικοποίησης. Είναι γεγονός ότι η

συνολική εργατική νομοθεσία τόσο αυτή που ψηφίστηκε όσο και αυτή που έμεινε στο στάδιο της επεξεργασίας κάλυπτε όλο το πλάτος των εργασιακών σχέσεων, έστω κι αν υστερούσε από ό,τι ίσχυε διεθνώς την ίδια εποχή.

- Καθιερώθηκε για πρώτη φορά η υποχρεωτική και δωρεάν στοιχειώδης εκπαίδευση, η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία, η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά και η καθαρεύουσα ως "επίσημη γλώσσα του Κράτους".
- Προβλέφθηκε απλούστερη διαδικασία στην αναθεώρηση του Συντάγματος.

ΤΡΙΑ ΒΑΣΙΚΑ ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ 1911

Άρθρον 16: Η εκπαίδευσις διατελούσα υπό την ανωτάτην εποπτείαν του Κράτους, ενεργείται δαπάνη αυτού. Επιτρέπεται εις ιδιώτας και εις νομικά πρόσωπα η ίδρυσις ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων,

Άρθρον 17: Ουδείς στερείται της ιδιοκτησίας αυτού, ειμή δια δημοσίαν ωφέλειαν προσηκόντως αποδεδειγμένην, ότε και όπως ο νόμος διατάσσει, πάντοτε δε προηγουμένης αποζημιώσεως. Η αποζημίωσις ορίζεται πάντοτε δια της δικαστικής οδού.

Άρθρον 102: Τα προσόντα των διοικητικών εν γένει υπαλλήλων ορίζονται δια νόμου...

Γεώργιος Α΄, Βασιλιάς των Ελλήνων (1863-1913)

Ο Χριστιανός - Γουλιέλμος - Φερδινάνδος - Αδόλφος - Γεώργιος, ευρύτερα γνωστός ως Γεώργιος Α΄, υπήρξε ο μακροβιότερος βασιλιάς της Ελλάδας, από το 1863 μέχρι το 1913. Ήταν ο δεύτερος κατά σειρά Βασιλιάς της νεότερης Ελλάδας μετά τον Όθωνα και αρχηγός νέου Βασιλικού Οίκου. Γεννήθηκε στην Κοπεγχάγη στις 24 Δεκεμβρίου 1845 και ήταν

ο δευτερότοκος γιος του πρίγκιπα και μετέπειτα Βασιλιά της Δανίας Χριστιανού Θ΄, που ανήλθε στο θρόνο τον Νοέμβριο του 1863. Δολοφονήθηκε στις 18

Μαρτίου 1913 (5 Μαρτίου με το τότε ισχύον Ιουλιανό ημερολόγιο) στη Θεσσαλονίκη.

Ενθρόνιση και πρώτα χρόνια Βασιλείας: Μετά την "υποχρεωτική" εκδίωξη του Όθωνα από τον θρόνο της Ελλάδας, έπρεπε να βρεθεί νέος ηγεμόνας για τη χώρα. Αρχικά οι Έλληνες, υπό τις βρετανικές διπλωματικές ίντριγκες, ήταν υπέρ του δευτερότοκου γιου της Βασίλισσας Βικτωρίας, Πρίγκιπα Αλφρέδου, αλλά οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν ήδη δεσμευτεί με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου του 1832 να μην ανέλθει στο θρόνο της Ελλάδας γόνος καμιάς δικής τους βασιλικής οικογένειας. Έτσι, υπό την πίεση των άλλων Δυνάμεων αποφασίστηκε να δοθεί ο θρόνος στον Γεώργιο, δευτερότοκο γιο του μετέπειτα (1863) Βασιλιά της Δανίας Χριστιανού Θ', εκ του Οίκου των Σλέσβιχ - Χόλσταιν - Ζόντερμπουργκ - Γκλύξμπουργκ (Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg), συνολικού κλάδου του Οίκου του Ολδεμβούργου (Oldenburg). Ο νέος βασιλικός οίκος του Γεωργίου Α' ήταν ο Βασιλικός Οίκος των Βασιλέων της Ελλάδας για τα επόμενα 111 χρόνια, από το 1863 έως την αλλαγή του πολιτεύματος σε Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία με το δημοψήφισμα του 1974.

Δολοφονία: Στις 5 Μαρτίου 1913 ο Γεώργιος Α' θέλοντας να επισκεφτεί για εθιμοτυπικούς λόγους τον Γερμανό ναύαρχο Γκόπφεν, κατέβηκε στην αποβάθρα του Λευκού Πύργου. Μαζί του ήταν και ο υπασπιστής του ταγματάρχης Φραγκούδης. Στην συμβολή της οδού Β. Όλγας, ο Αλέξανδρος Σχινάς πλησίασε και από μικρή απόσταση πυροβόλησε καίρια τον Γεώργιο Α'. Έπειτα προσπάθησε να πυροβολήσει και τον υπασπιστή του αλλά εκείνος πρόλαβε και τον αφόπλισε. Ο Σχινάς συνελήφθη από δυο χωροφύλακες που βρίσκονταν σ εκείνο το σημείο. Ο τραυματισμένος Γεώργιος μεταφέρθηκε εσπευσμένα στο «Παπάφειο Ίδρυμα», αλλά οι γιατροί δεν μπόρεσαν να του προσφέρουν καμία βοήθεια αφού ο Γεώργιος ήταν ήδη νεκρός. Αμέσως η πόλη τέθηκε σε κατάσταση επιφυλακής, τα καταστήματα έκλεισαν κι άρχισαν οι καμπάνες των εκκλησιών να χτυπούν πένθιμα. Η σορός του Γεωργίου ταρριχεύθηκε και για πολλές μέρες εκτέθηκε σε λαϊκό προσκύνημα. Μεταφέρθηκε στον Πειραιά και στις 20 Μαρτίου κηδεύτηκε στο βασιλικό ανάκτορο στο Τατόι.

Χαρίλαος Τρικούπης

Ο Χαρίλαος Τρικούπης (11 Ιουλίου 1832 – 30 Μαρτίου 1896) ήταν Έλληνας

διπλωμάτης, πολιτικός και πρωθυπουργός. Ο Τρικούπης κυριάρχησε στην πολιτική σκηνή της Ελλάδας από το 1875 έως το 1894, παίρνοντας τη θέση του πρωθυπουργού επτά συνολικά φορές και κυβέρνησε τη χώρα για σχεδόν 10 χρόνια από τα 20 αυτής της περιόδου. Στην τελευταία του κυβέρνηση δεν μπόρεσε να αντεπεξέλθει στις οικονομικές υποχρεώσεις που είχε δημιουργήσει έναντι των ξένων δανειστών με συνέπεια να επέλθει η πτώχευση της Ελλάδας με την ιστορική φράση του "δυστυχώς επτωχεύσαμεν".

Γεννήθηκε στο Ναύπλιο και καταγόταν από την ιστορική οικογένεια Τρικούπη του Μεσολογγίου και την οικογένεια Καρατζά της Κωνσταντινούπολης. Ήταν γιος του Σπυρίδωνα Τρικούπη πολιτικού, ιστορικού και επίσης πρωθυπουργού της Ελλάδας και της Αικατερίνης το γένος Μαυροκορδάτου.

Πολιτική σταδιοδρομία: Το 1864 παραιτήθηκε από τη διπλωματική υπηρεσία για να συμμετάσχει στις εκλογές. Το 1865 εκλέχτηκε βουλευτής Μεσολογγίου και το 1866 ανέλαβε τη θέση του Υπουργού Εξωτερικών στην τρίτη κυβέρνηση του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου, αλλά στους επόμενους μήνες ήρθε σε διάσταση απόψεων με τον Κουμουνδούρο και απομακρύνθηκε από την κυβέρνηση. Για τέσσερα χρόνια πολιτεύτηκε (1868-1872) ανεξάρτητα από τα κόμματα που υπήρχαν. Το 1872 ίδρυσε το «Πέμπτο κόμμα», στο οποίο συγκεντρώθηκαν οι πιο φιλελεύθερες και προοδευτικές προσωπικότητες της εποχής. Το 1874, μέσα σε κλίμα πολιτικής αυθαιρεσίας της τότε κυβέρνησης του Δ. Βούλγαρη, με τα περίφημα Σηλιτικά, έγραψε στην εφημερίδα "Καιροί" ένα σαρκαστικό άρθρο με τον τίτλο «Τις πταίει», που δημοσιεύτηκε στις 29 Ιουνίου του 1874, στο οποίο κατήγγειλε το πολιτικό σύστημα της εποχής, αλλά ουσιαστικά κατηγορούσε το Βασιλέα, επειδή μετά την πτώση του Δεληγιώργη, εξ αιτίας των Λαυρεωτικών, είχε χρίσει κυβέρνηση εκείνη του Βούλγαρη που ήταν μειοψηφίας. Την εποχή εκείνη με το υφιστάμενο Σύνταγμα κανένα κόμμα δεν μπορούσε να πλειοψηφήσει από μόνο

του. Έτσι όλοι οι τότε κυβερνητικοί σχηματισμοί ήταν κυβερνήσεις μειοψηφίας. Ο δε Βασιλεύς, προκειμένου ν' αποφύγει κατάσταση ακυβερνησίας με συνεχείς επαναλαμβανόμενες εκλογές, αναγκαζόταν κάθε φορά να χρίζει κυβέρνηση το κόμμα εκείνο με τη λιγότερη μειοψηφία.

Ο Χ. Τρικούπης μετά το πρώτο του εκείνο άρθρο δημοσίευσε και δεύτερο στις 9 Ιουλίου του 1874 με τον τίτλο "Παρελθόν και Ενεστώς", με το οποίο έθετε ως δόγμα της Βουλής τη "δεδηλωμένη" (εμπιστοσύνη) της Βουλής, που αργότερα και καθιερώθηκε ως "αρχή της δεδηλωμένης". Για το τόλμημα όμως των άρθρων του αυτών, στρεφόμενα κατά του «ανεύθυνου» κατά το Σύνταγμα Βασιλέως συνελήφθη ο εκδότης της εφημερίδας Π. Κανελλίδης θεωρούμενος ως ο συντάκτης. Κατά την ανάκριση απροσδόκητα αποκαλύφθηκε ότι πραγματικός συντάκτης ήταν ο Χ. Τρικούπης που παρουσιάστηκε αυθόρμητα και ανέλαβε την ευθύνη των ανυπόγραφων άρθρων του. Έτσι, αναγκάστηκε η Δικαιοσύνη να προφυλακίσει τον Τρικούπη με μόνο τέσσερις ημέρες φυλάκιση, πλην όμως αφέθηκε ελεύθερος με εγγύηση και τελικά αθώωθηκε. με βούλευμα.

Παρά ταύτα λίγους μήνες μετά, τον Απρίλιο του 1875, πήρε εντολή από το Βασιλέα να σχηματίσει κυβέρνηση, την Κυβέρνηση Χαρίλαου Τρικούπη 1875, διαλύοντας τη Βουλή και τη διενέργεια στη συνέχεια εκλογών. Παρέμεινε έτσι στην εξουσία για 5,5 περίπου μήνες, μέχρι τις 15 Οκτώβριο του ίδιου έτους, όπου κατά τις εκλογές που διεξάχθηκαν, διατηρώντας και αυτός μειοψηφία αναγκάστηκε σε παραίτηση υπέρ του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου, που είχε πλειοψηφήσει. Το 1877 ανέλαβε το Υπουργείο Εξωτερικών στην οικουμενική κυβέρνηση Κανάρη. Όταν έπεσε η κυβέρνηση Κουμουνδούρου, που αντικατέστησε την Κυβέρνηση Κανάρη, ο Τρικούπης έφτιαξε μια κυβέρνηση, την Κυβέρνηση Χαριλάου Τρικούπη 1878 (που την αποκάλεσαν Υπουργείον Τρικούπη-Ζαΐμη), η οποία δεν μπόρεσε να βρει υποστήριξη στη Βουλή και έπεσε πέντε ημέρες μετά το σχηματισμό της. Το 1879 κατάφερε να κερδίσει τις εκλογές του 1879, το Μάρτιο σχημάτισε την Κυβέρνηση Χαριλάου Τρικούπη 1880, αλλά τον Οκτώβριο του ίδιου έτους η κυβέρνηση παραιτήθηκε. Τον Μάρτιο του 1882 επανήλθε στην πρωθυπουργία με την Κυβέρνηση Χαρίλαου Τρικούπη 1882, η οποία παρέμεινε μέχρι το 1885. Επανήλθε το 1886 με την Κυβέρνηση Χαρίλαου Τρικούπη 1886. Ένα χρόνο αργότερα κέρδισε τις εκλογές του 1887, αλλά έχασε εκείνες του 1890, οπότε και έπεσε η κυβέρνησή του. Ανέλαβε πάλι την πρωθυπουργία στην Κυβέρνηση Χαρίλαου

Τρικούπη 1892. Στην τελευταία περίοδο της πρωθυπουργίας του (Κυβέρνηση Χαρίλαου Τρικούπη 1893-1895) η Ελλάδα πτώχευσε και σταμάτησε μονομερώς να αποπληρώνει δάνεια που είχε λάβει από το εξωτερικό.

Στον Τρικούπη αποδίδεται η φράση "**δυστυχώς επτωχέυσαμεν**" ενώπιον της Βουλής, την οποία, όμως ουδέποτε διετύπωσε, όπως αποδεικνύεται από την ανάγνωση των πρακτικών της Βουλής. Πέραν αυτού, από μελέτη των στοιχείων εκτιμάται ότι η πτώχευση θα είχε αποφευχθεί, αν ο βασιλιάς Γεώργιος Α' αποδεχόταν τους χειρισμούς του Χαρίλαου Τρικούπη για τη σύναψη νέου δανείου για την αντιμετώπιση του χρέους. Ο Γεώργιος δεν δέχτηκε την πρόταση του Τρικούπη να κυρωθεί η σύμβαση του δανείου - όπως προέβλεπε σχετικός Νόμος - και τη σύσταση «Ταμείου Δανείου» με βασιλικό διάταγμα και αντιπρότεινε να δώσει η Βουλή ειδική εξουσιοδότηση. Πιεζόμενος από τον Τρικούπη ζήτησε προθεσμία 48 ωρών "για να σκεφτεί". Στο διάστημα αυτό με κρυπτογραφικό τηλεγράφημα που εστάλη στο Λονδίνο από τα Ανάκτορα δινόταν η εντολή να πουλήσουν στο χρηματιστήριο πολλών εκατομμυρίων ομολογίες ελληνικών δανείων, που οι τιμές τους ανέβαιναν καθημερινά εν όψει του νέου δανείου. Το ανακτορικό παιχνίδι οδήγησε αμέσως τον Τρικούπη σε παραίτηση και τη χώρα, ύστερα από λίγο, στην πτώχευση. Στις εκλογές του 1895 απέτυχε να εκλεγεί βουλευτής με αποτέλεσμα να αυτοεξοριστεί στις Κάννες της Γαλλίας. Το 1896, λίγο πριν πεθάνει, τέθηκε χωρίς την θέλησή του υποψήφιος στις αναπληρωματικές εκλογές στην επαρχία Βάλτου και εκλέχτηκε πανηγυρικά. Απεβίωσε σε ηλικία 64 ετών στις Κάννες και ενταφιάστηκε στην Αθήνα.

Διευκρινιστικοί Όροι:

Η Αρχή της Δεδηλωμένης: Τον Ιούλιο του 1874, ο Χαρίλαος Τρικούπης αρθρογραφούσε βίαια κατά του Γεωργίου, υποστηρίζοντας ότι ο Γεώργιος κυβερνούσε προσωπικά με διάφορες κυβερνήσεις μειοψηφίας της αρεσκείας του και η βασιλική εύνοια ήταν το απαραίτητο προσόν για την εξασφάλιση της εξουσίας. Ο Τρικούπης πρότεινε την καθιέρωση της Αρχής της Δεδηλωμένης, δηλαδή της αρχής εκείνης όπου ο Βασιλιάς διορίζει πρωθυπουργούς μόνον όσους διέθεταν την κοινοβουλευτική πλειοψηφία δηλ. είχαν λάβει ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή. Η μεγάλη ευελιξία του Γεωργίου φάνηκε από τον τρόπο που αντέδρασε στην επίθεση. Μετά από μια παρατεταμένη κρίση λόγω

αποκαλύψεων για δωροδοκίες υπουργών, κάλεσε τον Τρικούπη και έδωσε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης και διακήρυξε την πρόθεσή του να εφαρμόζει την Αρχή της Δεδηλωμένης.

Το Κίνημα στο Γουδί, 1909: Τη νύχτα της 14ης Αυγούστου προς 15η Αυγούστου του 1909, εκδηλώθηκε κίνημα υπό την αρχηγία του συνταγματάρχη Νικόλαου Ζορμπά, αρχηγού του Στρατιωτικού Συνδέσμου. Τα αιτήματα των κινηματιών ήταν κάθε άλλο παρά ριζοσπαστικά, ωστόσο όσον αφορά στη Δυναστεία απαιτούσε την απομάκρυνση των Πριγκίπων από το στράτευμα. Ακολούθησε περίοδος πολιτικής ανωμαλίας και ο Γεώργιος, όπως και ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος, είδαν στο πρόσωπο του Ελευθερίου Βενιζέλου τη μοναδική λύση από το αδιέξοδο. Το κίνημα αυτό ήταν η πρώτη δυναμική παρέμβαση των αξιωματικών στην πολιτική ζωή της χώρας. Από τότε αρχίζει και διαμορφώνεται, εκτός από το Παλάτι, τη Βουλή, ένας τρίτος πόλος εξουσίας. Αυτός του Στρατού, που από το 1909 έως το 1974 θα παρεμβαίνει συχνά στην πολιτική ζωή του τόπου.

Βαλκανικοί Πόλεμοι: Ο Βενιζέλος, επιδιώκοντας την εθνική ενότητα, ζήτησε από τον Γεώργιο να τεθεί επικεφαλής του κινήματος εθνικής αναγέννησης, έχοντας ως κοινό παρονομαστή της σύμπτωσης των απόψεών τους στην εξωτερική πολιτική. Ο γηραιός, πλέον, Βασιλιάς άφησε τον Βενιζέλο να κυβερνήσει ριζοσπαστικά, να ανασυγκροτήσει το ελληνικό κράτος, να προβεί σε γενναίες εσωτερικές μεταρρυθμίσεις και να δημιουργήσει ισχυρό στράτευμα. Τοποθέτησε τον Διάδοχο Κωνσταντίνο επικεφαλής του στρατεύματος και απελευθερώθηκαν η Ήπειρος, η Μακεδονία και τα Νησιά του Αιγαίου.

3.5. Δημοκρατία (1924-1935)

Δ' Εθνική Συνέλευση (2-1-1924)

Το Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας μετέτρεψε το πολίτευμα σε Αβασίλευτη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, αφού προηγουμένως προχώρησε στην έκπτωση της δυναστείας και στην κατάργηση του πολιτεύματος της Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Η Β' Ελληνική Δημοκρατία διήρκεσε μέχρι το 1935. Το 1935, ως αντίδραση σε ένα αποτυχημένο "αντιβενιζελικό" πραξικόπημα, το Σύνταγμα του 1927 καταργήθηκε από τον Π. Τσαλδάρη και επανήλθε το Σύνταγμα του 1864/1911. Μεσολάβησε το

Πραξικόπημα του Στρατηγού Θ. Πάγκαλου (30 Ιουνίου 1925). Μετά την πτώση της δικτατορίας Πάγκαλου εκλέχτηκε η "Βουλή της Α΄ Περιόδου", το 1926, η οποία τελικά ψήφισε το Σύνταγμα του 1927.

Το Σύνταγμα αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο για τις ρυθμίσεις του για τα κοινωνικά δικαιώματα όσο και για τους νέους πολιτικούς θεσμούς που εισήγαγε στο οργανωτικό του μέρος. Το Σύνταγμα του 1927 βελτίωνε την προστασία ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων

(πχ. ελευθερία του τύπου) και καθιέρωνε, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, κάποια κοινωνικά δικαιώματα (προστασία της εργασίας, της οικογένειας κλπ.). Κύριο όμως χαρακτηριστικό του ήταν η πρόβλεψη του θεσμού του αιρετού ανώτατου άρχοντα, ο οποίος εκλέγεται από τη Βουλή και τη Γερουσία για πενταετή θητεία.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι πολιτικά ανεύθυνος, δεν μετέχει της νομοθετικής εξουσίας και μπορεί να διαλύσει τη Βουλή μόνον μετά από σύμφωνη γνώμη της Γερουσίας. Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή και τη Γερουσία. Η Βουλή απαρτίζεται από 200-250 μέλη που εκλέγονται για τετραετή θητεία με άμεση καθολική και μυστική ψηφοφορία. Η Γερουσία απαρτίζεται από 120 μέλη, η θητεία των οποίων έχει διάρκεια εννέα ετών, αλλά η σύνθεσή της ανανεώνεται κάθε τρία χρόνια κατά το 1/3. Σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ των δύο σωμάτων κατά την ψήφιση ενός νόμου, το Σύνταγμα καθιέρωνε την υπεροχή της γνώμης της Βουλής. Η Γερουσία συμμετείχε με τη Βουλή στην αναθεώρηση του Συντάγματος και στην εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας. Τέλος, η Γερουσία είχε την αρμοδιότητα να δικάζει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τους υπουργούς για εσχάτη προδοσία.

Σημαντικό νέο στοιχείο υπήρξε, επίσης, η ρητή καθιέρωση του κοινοβουλευτικού συστήματος. Αναγνώριση της αρμοδιότητας των δικαστηρίων για τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Για πρώτη φορά ελληνικό Σύνταγμα περιλάμβανε διάταξη που όριζε ότι η Κυβέρνηση οφείλει "να απολαύη της εμπιστοσύνης της Βουλής".

Το Σύνταγμα του 1927 χαρακτηρίστηκε για την εποχή του ως καινοτόμο και επαναστατικό δεδομένου ότι εισήγαγε νέο νομοθετικό σώμα, τη Γερουσία, και εισήγαγε αρχές που ισχύουν ακόμη και σήμερα, όπως η διασφάλιση του κοινοβουλευτικού συστήματος. Επίσης, έδωσε το δικαίωμα στα δικαστήρια να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των νόμων. Παρά, όμως, τις καινοτομίες του και τις αρχές που εισήγαγε και ισχύουν ως και σήμερα, το Σύνταγμα του 1927 ήταν το πιο βραχύβιο.

Αλέξανδρος Παπαναστασίου (1876 - 1936)

Ο Α. Παπαναστασίου ήταν πολιτικός επιστήμονας, κοινωνιολόγος και ηγέτης του δημοκρατικού φιλελεύθερου χώρου, υπουργός σε πολλές κυβερνήσεις και δύο φορές πρωθυπουργός (1924 και 1932), ο ιδρυτής του καθεστώτος της Αβασίλευτης Δημοκρατίας το Μάρτιο 1924. Το Μάρτιο του 1924 σχημάτισε κυβέρνηση με τη στήριξη του κόμματος των Φιλελευθέρων, η οποία κατέθεσε στις 25 Μαρτίου του 1924 ψήφισμα στη Δ΄ Συντακτική Συνέλευση για την ανακήρυξη αβασίλευτης Δημοκρατίας, κηρύσσοντας έκπτωτη τη μοναρχία. Το ψήφισμα επικυρώθηκε με δημοψήφισμα στις 13 Απριλίου 1924. Σημαντικά νομοθετήματα της πρωθυπουργίας του θεωρείται η ίδρυση Πανεπιστήμιου στη Θεσσαλονίκη, η αναγνώριση της δημοτικής γλώσσας κ.ά. Υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής της βαλκανικής ειρήνης και συνεργασίας και ίδρυσε την οργάνωση "Βαλκανική Ένωση" για το σκοπό αυτό. Αντιτάχθηκε στις δικτατορίες του Πάγκαλου και του Μεταξά. Η δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά τον έθεσε σε κατ' οίκον περιορισμό. Απεβίωσε ξαφνικά στις 17 Νοεμβρίου 1936 από ανακοπή καρδιάς στην Εκάλη. Σήμερα, στο Λεβίδι Αρκαδίας υπάρχει Μουσείο προς τιμήν της μνήμης του. Μάλιστα, πέραν των προσωπικών αντικειμένων του, φυλάσσεται και ο εγκέφαλος του Αρκά πολιτικού σε ειδικό χημικό υγρό.

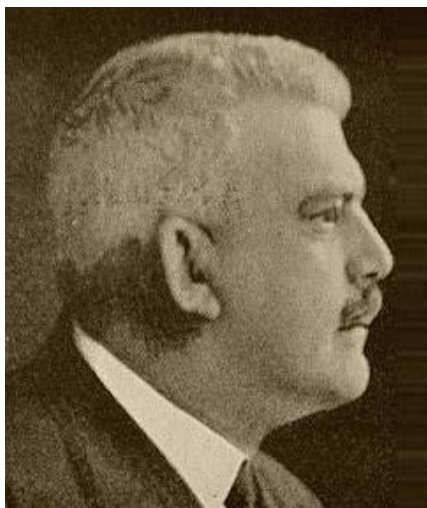
3.6. Περίοδος προβληματικής λειτουργίας των θεσμών (1935-1952)

Πολιτικά δρώμενα κατά το έτος 1935

Τον Αύγουστο του 1936 το Σύνταγμα καταργείται όταν ο κοινοβουλευτικός πρωθυπουργός Ι. Μεταξάς κηρυξε δικτατορία -καθεστώς που διατηρήθηκε μέχρι την κατάληψη του ελληνικού εδάφους από τις γερμανικές δυνάμεις τον Απρίλιο του 1941- και εν μέσω έντονης πολιτικής αστάθειας επανήλθε στο θρόνο μετά από δημοψήφισμα ο βασιλιάς Γεώργιος Β. Επανήλθε σε ισχύ το Σύνταγμα του 1911 και άρα η Βασιλευομένη Δημοκρατία.

Κωνσταντίνος Δεμερτζής (1876-1936)

Ο Κ. Δεμερτζής ήταν Έλληνας πανεπιστημιακός, πολιτικός, αρχηγός πολιτικού

κόμματος και πρωθυπουργός της Ελλάδας. Το 1935 και μετά την παλινόρθωση της Βασιλείας στην Ελλάδα, ο Κωνσταντίνος Δεμερτζής ως ευρισκόμενος πλέον υπεράνω των πολιτικών κομμάτων της εποχής, κλήθηκε από τον Βασιλέα Γεώργιο Β' να αναλάβει Πρωθυπουργός και να σχηματίσει τελικώς την "άχρουν κυβέρνηση", διαδεχόμενος τον Γεώργιο Κονδύλη. Έτσι στις 30 Νοεμβρίου του 1935, ορκίσθηκε

Πρόεδρος της Κυβέρνησης κρατώντας για τον εαυτόν του το υπουργείο των Εξωτερικών. Κύριο έργο της κυβέρνησης του, ήταν η διενέργεια εκλογών, οι οποίες και έγιναν στις 26 Ιανουαρίου 1936, με αποδεδειγμένη παραδειγματική τάξη. Την επομένη των εκλογών ο Δεμερτζής, έθεσε την παραίτησή του στη διάθεση του Βασιλέως, πλην όμως επειδή όλες οι προσπάθειες συνεννοήσεων που έγιναν με τους πολιτικούς αρχηγούς για σχηματισμό κυβέρνησης απέτυχαν, σύμφωνα με το τότε σύνταγμα, ο Βασιλεύς κατέφυγε και πάλι στον Δεμερτζή προκειμένου να σχηματίσει κυβέρνηση και στη συνέχεια να κριθεί από το Κοινοβούλιο με λήψη ψήφου εμπιστοσύνης. Δυστυχώς όμως δεν πρόλαβε. Το πρωί της 13ης Απριλίου 1936, ο Κωνσταντίνος Δεμερτζής άφησε την τελευταία του πνοή

από ανακοπή καρδιάς. Τη θέση του ανέλαβε, ο μέχρι τότε αντιπρόεδρος του κόμματός του και πρώην αντιπρόεδρος της κυβέρνησής του, Ιωάννης Μεταξάς.

Ιωάννης (Μιχαήλ) Μεταξάς (12 Απριλίου 1871 - Αθήνα, 29 Ιανουαρίου 1941)

Ο Ι. Μεταξάς υπήρξε ανώτατος αξιωματικός του Ελληνικού Στρατού και στη συνέχεια πρωθυπουργός και δικτάτορας (1936-1941). Έλαβε μέρος στους Βαλκανικούς πολέμους και το 1917 εξορίστηκε στην Κορσική. Με την επιστροφή του ίδρυσε το κόμμα των Ελευθεροφρόνων, το οποίο

κατάφερε πολλές φορές να εισέλθει στη Βουλή συγκεντρώνοντας όμως χαμηλά ποσοστά. Το 1936, κατόπιν διαφόρων συγκυριών, διορίστηκε Πρωθυπουργός της Ελλάδας, στη θέση του αποβιώσαντος Δεμερτζή και στη συνέχεια πρωτοστάτησε στην επιβολή του δικτατορικού "καθεστώτος της 4ης Αυγούστου", κυβερνώντας έως το θάνατό του το 1941. Έμεινε στην ιστορία για την αρνητική απάντηση που έδωσε στο Ιταλικό φασιστικό τελεσίγραφο της 28ης Οκτωβρίου 1940 και για την ταχεία πολεμική προπαρασκευή της Ελλάδας ενόψει του ελληνοϊταλικού πολέμου και της γερμανικής εισβολής στην Ελλάδα. Ως στρατιωτικός είχε διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στους Βαλκανικούς πολέμους και στον λεγόμενο Εθνικό διχασμό.

3.7. Κοινοβουλευτικό σύστημα υπό καθεστώς Βασιλευμένης Δημοκρατίας (1952-1967)

Η δεύτερη δικτατορία Κονδύλη, η δικτατορία Μεταξά, τα δύσκολα χρόνια της γερμανικής κατοχής και ο εμφύλιος πόλεμος μετέβαλαν τις κοινωνικοπολιτικές ισορροπίες σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο, με συνέπεια τη διακοπή της προσδοκώμενης «κοινοβουλευτικής ωρίμανσης». Η εξέλιξη των κοινοβουλευτικών θεσμών, επανήλθε μόλις στις αρχές της δεκαετίας του '50, μετά και από την ατυχή κατάληξη, το 1948, της αναθεωρητικής διαδικασίας της Επιτροπής του Β'

Ψηφίσματος. Έτσι το ελληνικό κράτος πέρασε στη τρίτη περίοδο πολιτεύματος της Βασιλευομένης Δημοκρατίας που διήρκησε από το 1952 έως το 1967.

Το Σύνταγμα του 1952 αποτελούνταν από 114 άρθρα και, λόγω των ιδιαίτερων κοινωνικοπολιτικών συνθηκών που επικράτησαν κατά την κατάρτισή του, υπήρξε συντηρητικό και σε μεγάλο βαθμό προσκολλημένο στα συνταγματικά κείμενα του 1864 και του 1911. Βασικές καινοτομίες του ήταν η ρητή καθιέρωση του Κοινοβουλευτισμού σε καθεστώς Βασιλευομένης Δημοκρατίας και η κατοχύρωση, για πρώτη φορά, στις Ελληνίδες του δικαιώματος ψήφου και υποβολής υποψηφιότητας για το βουλευτικό αξίωμα. Ταυτοχρόνως, αντιμετώπιζε συντηρητικώς τα ατομικά δικαιώματα, την εκπαίδευση και τον Τύπο.

Το Φεβρουάριο του 1963 κατατέθηκε πρόταση ευρείας αναθεώρησης του Συντάγματος του 1952 από την κυβέρνηση του Κ. Καραμανλή, η λεγόμενη «βαθεία τομή», η οποία όμως δεν πραγματοποιήθηκε τελικώς, λόγω της παραίτησης της κυβέρνησης και της διάλυσης της Βουλής μετά από λίγους μήνες.

3.8. Δικτατορικό καθεστώς (1967-1974)

Η επτάχρονη στρατιωτική δικτατορία της 21ης Απριλίου (1967-1974) ψήφισε δύο συνταγματικά κείμενα, το 1968 και το 1973, εκ των οποίων μάλιστα το τελευταίο προέβλεπε την αβασίλευτη μορφή του πολιτεύματος. Τα συνταγματικά αυτά κείμενα είχαν αντιδημοκρατικά χαρακτηριστικά, ήταν εξαιρετικώς συντηρητικής νοοτροπίας και ποτέ δεν εφαρμόστηκαν στο σύνολό τους.

Το νέο σύνταγμα του 1968 απέδιδε τη νοοτροπία των δικτατόρων. Το μόνο μέλος της κυβέρνησης με βουλευτική έδρα θα ήταν ο πρωθυπουργός και θα λογοδοτούσε στον βασιλιά. Όμως ο βασιλιάς δεν διατηρούσε τους παλιούς δεσμούς του με τις ένοπλες δυνάμεις. Έτσι ο στρατός διασφάλιζε για τον εαυτό του τις θεμελιώδεις εξουσίες. Γενικά, μαζί με το Συνταγματικό Δικαστήριο, τα άρθρα του Συντάγματος παρέιχαν στο στρατό υπερβολικές εξουσίες. Σύμφωνα με το νέο σύνταγμα, πολλές αρμοδιότητες της πολιτικής ηγεσίας των ενόπλων δυνάμεων (δηλαδή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας) μεταβιβάστηκαν στην ηγεσία του στρατού. Έτσι, ο διορισμός της ηγεσίας των ενόπλων δυνάμεων, οι προαγωγές, οι συνταξιοδοτήσεις και οι διορισμοί έγιναν αποκλειστική αρμοδιότητα του στρατού. Τα άρθρα 129-131, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του ΝΔ 58/1968 για το καθεστώς των Ενόπλων

Δυνάμεων όριζαν μάλιστα ως πρόσθετη αποστολή τους "την προστασίαν της πολιτικοκοινωνικής τάξεως". Δημιουργούσαν, ακόμη, οι διατάξεις αυτές ένα πολιτικά πανίσχυρο "Συμβούλιο Εθνικής Αμύνης", το μόνο πολιτικά ανεύθυνο και συνταγματικά αμετακίνητο μέλος του οποίου ήταν ο ενισχυμένος με εξαιρετικές προσωπικές αρμοδιότητες Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων.

Βέβαια, περιείχε και κάποιες διατάξεις πολιτικού εκσυγχρονισμού. Την θεσμοθέτηση των βουλευτών Επικρατείας, και την πρόβλεψη, ορθά μόνο γι' αυτούς, της εκλογής τους με απολύτως αναλογικό εκλογικό σύστημα. Σύμφωνα με το άρθρο 60 παρ.1, η θητεία όλων των βουλευτών ήταν πενταετής, απαγορευόταν η τέταρτη συνεχής εκλογή τους και ο αριθμός τους ήταν 150 (άρθρο 57 παρ.1). Το Συμβούλιον του Στέμματος μετονομάστηκε σε Συμβούλιον του Έθνους (άρθρο 54 παρ.2). Επίσης προέβλεπε την ύπαρξη του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας (άρθρο 17 παρ.2) του οποίου προέδρευε ο Αρχιεπίσκοπος. Κατοχύρωνε Συνταγματικό Δικαστήριο και προέβλεπε την μη εκλογιμότητα όσων είχαν διατελέσει εκπρόσωποι της εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας.

Άλλες διατάξεις περιλάμβαναν τις απεργίες με πολιτικά κίνητρα, οι οποίες κηρύχθηκαν παράνομες. Για το κοινοβούλιο, προβλεπόταν η εκλογή του με καθολική και μυστική ψηφοφορία και ο χωρισμός του σε δύο τμήματα. Ωστόσο, τα περισσότερα κύρια άρθρα αυτού του συντάγματος έμειναν ανεφάρμοστα.

Η αναθεώρησή του έγινε με το Σύνταγμα του 1973.

Γεώργιος Παπαδόπουλος

Ο Γεώργιος Παπαδόπουλος γεννήθηκε στο Ελαιοχώρι Αχαΐας, με πατέρα τον δάσκαλο του χωριού Χρήστο Παπαδόπουλο και μητέρα τη Χρυσούλα. Ο πατέρας του Χρήστος ήταν στενός φίλος και πολιτικός οπαδός του Γεωργίου Παπανδρέου. Ήταν ο μεγαλύτερος από τα άλλα δύο αδέρφια της οικογένειας, τον Κωνσταντίνο και τον Χαράλαμπο. Τελειώνοντας το Λύκειο το 1937, εισήχθη στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων όπου παρακολούθησε τριετή εκπαίδευση μέχρι το 1940. Αποφοίτησε ως ανθυπολοχαγός πυροβολικού (7-8-1940). Ήταν πτυχιούχος της Ανωτέρας Σχολής Πολέμου.

Άνοδος: Οι απόφοιτοι της Σχολής Ευελπίδων της τάξης του 1940 σύντομα θα εισέρχονταν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Στις 28 Οκτωβρίου 1940 όταν ο Ιωάννης Μεταξάς είπε το ιστορικό «ΟΧΙ» στις ιταλικές δυνάμεις για την παράδοση της χώρας στον Μπενίτο Μουσολίνι και ξεκίνησε ο Ελληνοϊταλικός πόλεμος συμμετείχε σε αυτόν ως διοικητής ουλαμού πυροβολικού και στη συνέχεια κατά των Γερμανών στις 6 Απριλίου

1941. Με την έναρξη της κατοχής, τον Απρίλιο του 1941 εγγράφεται στη σχολή πολιτικών μηχανικών του Πολυτεχνείου, χωρίς να αποφοιτήσει. Το 1943 ξεκινά η συνεργασία του με τους Ναζί: όταν συγκροτήθηκαν τα Τάγματα Ασφαλείας από τους κατακτητές, προσκλήθηκε και συμμετείχε ως οργανωτής στο Τάγμα της Πάτρας που τελούσε υπό τη διοίκηση του συνταγματάρχη Κουρκουλάκου.¹ Παράλληλα, εντάσσεται στην οργάνωση Μίδας 614 του συνταγματάρχη Τσιγάντε, και μετά την διάλυσή της στην «Οργάνωση Χ» του Γεωργίου Γρίβα. Το 1944, με τη βοήθεια των βρετανικών μυστικών υπηρεσιών, διέφυγε στη Μέση Ανατολή, όπου και του απονεμήθηκε ο βαθμός του υπολοχαγού. Κατά την εκεί παραμονή του πιθανολογείται η ένταξή του στην αντιδημοκρατική και αντικομμουνιστική ομάδα ΕΝΑ (Ένωση Νέων Αξιωματικών), της οποίας ηγετικό στέλεχος ήταν ο αντισυνταγματάρχης Καραγιάννης. Στη συνέχεια έλαβε μέρος στον Εμφύλιο (1946-1949) και τιμήθηκε με χρυσό αριστείο ανδρείας, μετάλλιο εξαιρέτων πράξεων και πολεμικό σταυρό. Κατά τη δεκαετία του '50 υπηρέτησε σε διάφορες μονάδες σε υψηλή θέση και μετεκπαιδεύτηκε στις ΗΠΑ. Ο Γ. Παπαδόπουλος τοποθετήθηκε στην ΚΥΠ (1959-1964) και το 1961 ως αντισυνταγματάρχης της ΚΥΠ, και αρχηγός από το 1961 της παράνομης οργάνωσης Ένα στον Στρατό.

Δικτατορία, εξέλιξη και πτώση: Με την επικράτηση του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου 1967, συμμετείχε στην κυβέρνηση Κ. Κόλλια, που ορκίστηκε την ίδια ημέρα ώρα 19.30, στα Ανάκτορα Αθηνών, υπό τον Αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο Β', αναλαμβάνοντας το υπουργείο Προεδρίας και τον Δεκέμβριο του 1967 ορκίστηκε "πρωθυπουργός" και υπουργός Εθνικής Αμύνης. Για ένα διάστημα ανέλαβε και Υπουργός Παιδείας και Εξωτερικών. Το 1968 διέφυγε απόπειρα δολοφονίας του από τον Αλέξανδρο Παναγούλη, ο οποίος συνελήφθη και καταδικάστηκε δις εις θάνατον.

Η ποινή δεν εκτελέστηκε και ο Παναγούλης παρέμεινε επί πενταετία στη φυλακή. Στις 21 Μαρτίου 1972 παύθηκε με κυβερνητική απόφαση ο αντιβασιλιάς Γ. Ζωιτάκης και τον αντικατέστησε ο ίδιος. Τον Μάιο 1973 αποκαλύφθηκε η ύπαρξη εκτεταμένης συνωμοσίας στους κόλπους του Πολεμικού Ναυτικού και με την αφορμή αυτή καταργήθηκε η συνταγματική μοναρχία, που μέχρι τότε ίσχυε τυπικά, και την 1η Ιουνίου 1973 ανακηρύχθηκε ως νέο πολίτευμα η προεδρευομένη Δημοκρατία με προσωρινό πρόεδρο τον ίδιο. Ακολούθησε η διεξαγωγή νόθου κυρωτικού δημοψηφίσματος («ΝΑΙ» 78,4%, «ΟΧΙ» 21,6%), σύμφωνα με το οποίο ο Γ. Παπαδόπουλος εκλεγόταν πρόεδρος της νεοσύστατης Ελληνικής Δημοκρατίας και ο στρατηγός Οδυσσέας Αγγελής ως αντιπρόεδρος. Λίγο αργότερα, στις 8 Οκτωβρίου 1973, επέλεξε τον παλιό πολιτικό αρχηγό Σπ. Μαρκεζίνη ως διάδοχό του στην πρωθυπουργία, με την εντολή να οδηγήσει τη χώρα σε βουλευτικές εκλογές, αμνηστεύοντας όλους τους πολιτικούς κρατούμενους και δίνοντας ειδική χάρη στον Παναγούλη.

Ακολούθησε η εξέγερση του Πολυτεχνείου στις 17 Νοεμβρίου 1973 και στη συνέχεια το Πραξικόπημα του Ταξιάρχου Δ. Ιωαννίδη στις 25 Νοεμβρίου 1973, κατά το οποίο ο Παπαδόπουλος ετέθη σε κατ' οίκον περιορισμόν. Κατά τη διάρκεια της δικτατορικής διακυβέρνησής του διέμενε σε υπερπολυτελή έπαυλη στο Λαγονήσι, ιδιοκτησίας του Αριστοτέλη Ωνάση, που την είχε παραχωρήσει στον Παπαδόπουλο λόγω οικονομικών εξυπηρητήσεων.

Συνέπεια των κυπριακών γεγονότων ήταν η παράδοση της διακυβέρνησης της χώρας σε πολιτικούς, από τον τότε χουντικό Πρόεδρο της Δημοκρατίας Φαίδωνα Γκιζίκη, με τον Κωνσταντίνο Καραμανλή ως πρωθυπουργό κυβέρνησης εθνικής ενότητας.

Κατά τη Μεταπολίτευση, ο Παπαδόπουλος αποφάσισε να συμμετάσχει με δικό του κόμμα στις πρώτες βουλευτικές εκλογές, το 1974, αλλά η τότε πολιτική ηγεσία του το απαγόρευσε.

Στη συνέχεια, βάσει της Συντακτικής Πράξης της 3ης Οκτωβρίου 1974, τόσο ο Γ. Παπαδόπουλος όσο και οι άλλοι πρωτεργάτες της Δικτατορίας χαρακτηρίστηκαν ως πρωταίτιοι *πολιτικών αδικημάτων*, εξαιρουμένων του στρατηγού Φ. Γκιζίκη που παρέμενε ακόμα πρόεδρος της Δημοκρατίας (παρέμεινε μέχρι τις 18 Δεκεμβρίου 1974), της υφιστάμενης στρατιωτικής ηγεσίας, του αρχιεπισκόπου Σεραφείμ καθώς και όλων των πολιτικών προσώπων των κυβερνήσεων Παπαδόπουλου και Ιωαννίδη.

Έτσι ως παραβάτες του Ποινικού Κώδικα, οι φερόμενοι ως πρωτεργάτες υπήχθησαν στην αρμοδιότητα του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, ενώ περί τα τέλη Οκτωβρίου του ίδιου έτους οι παραπάνω εκτοπίστηκαν στην Κέα σε ένα ξενοδοχείο στο μυχό του λιμένα, υπό τη φύλαξη μικρής ομάδας χωροφυλάκων συνεπικουρούμενης από ένα μικρό σκάφος του Λιμενικού Σώματος, περιορισμένων δυνατοτήτων με τριμελές πλήρωμα.

Ακολούθησαν πολιτικές διεργασίες και στις 15 Ιανουαρίου 1975 εκδόθηκε το Δ΄ Ψήφισμα της Ε΄ Αναθεωρητικής Βουλής που όριζε τη διενέργεια δίκης των "Απριλιανών" μετά από μήνυση του δικηγόρου Α. Λυκουρέζου, που είχε καταθέσει πρώτος από τον προηγούμενο Σεπτέμβριο. Η Δίκη τελικά ξεκίνησε, χωρίς ιδιαίτερα αλεξίσφαιρα μέτρα ασφαλείας π.χ. γυάλινους κλωβούς κ.λπ., έξι μήνες μετά, στις 28 Ιουλίου, ημέρα Δευτέρα, στη δικαστική αίθουσα των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού, όπου στο μεταξύ από τις 21 Ιανουαρίου (έξι ημέρες μετά το ψήφισμα), είχε γίνει η μεταγωγή των Απριλιανών από την Κέα και διήρκεσε ακριβώς ένα μήνα, μέχρι 29 Αυγούστου. Τελικά η θανατική ποινή που του επιβλήθηκε μετατράπηκε σε ισόβια δεσμά, άνευ αιτήματος χάριτος, με απόφαση του Κωνσταντίνου Καραμανλή (στον οποίο αποδίδεται, σχετικά, η ιστορική φράση «... και όταν λέμε ισόβια, εννοούμε ισόβια»).

Στις 30 Ιανουαρίου 1984, ίδρυσε μέσα από τις φυλακές την ΕΠΕΝ. Το 1992, η κυβέρνηση Κ. Μητσotάκη αποφασίζει να αποφυλακίσει τον Παπαδόπουλο και τους άλλους πραξικοπηματίες, επίσης άνευ προηγουμένου σχετικού αιτήματος, αλλά ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής ασκεί βέτο. Πέθανε στις 27 Ιουνίου 1999 μετά από καρκίνο στο ουροποιητικό σύστημα στο Λαϊκό Νοσοκομείο όπου νοσηλευόταν, υπερασπιζόμενος το πραξικόπημα και τη δικτατορία και αρνούμενος να κάνει χρήση των νομικών δυνατοτήτων (λόγοι υγείας, αίτηση χάριτος) για να αποφυλακιστεί, σε αντίθεση με άλλους συγκατηγορούμενούς του. Ο τάφος του βρίσκεται στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών.

3.9. Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία

Σύνταγμα του 1973

Μετά το κίνημα του Ναυτικού το καθεστώς των Συνταγματαρχών θεώρησε εμπλεκόμενο στο κίνημα τον Βασιλιά Κωνσταντίνο, και αμέσως μετά, την 1

Ιουνίου 1973, προχώρησε στην κατάργηση της Βασιλείας και στην ανακήρυξη Προεδρικής Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας. Έτσι στις 29 Ιουλίου 1973 προχώρησε σε νομιμοποίηση των πράξεών του με το νόθο δημοψήφισμα για την μορφή του πολιτεύματος: 78,4% ΝΑΙ στην Προεδρική Δημοκρατία, έναντι 21,5% ΟΧΙ (για τη διατήρηση δηλαδή της Βασιλείας).

Το Σύνταγμα του 1973 προέβλεπε:

- αβασίλευτη μορφή του πολιτεύματος,
- υπερεξουσίες στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας,
- εκλογή του από τον λαό,
- την ύπαρξη *διά ανάπτυξιν κομματικής ζωής* Συνταγματικού δικαστηρίου και 200 βουλευτές.

Το σύνταγμα του 1973 αντικαταστάθηκε από το σύνταγμα του 1975.

Ε΄ Αναθεωρητική Βουλή: Σύνταγμα του 1975

Μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας στη χώρα τον Ιούλιο του 1974, η Κυβέρνηση της Εθνικής Ενότητας υπό την ηγεσία του Κων. Καραμανλή έθεσε ως πρώτο στόχο την εδραίωση της δημοκρατίας. Με το Σύνταγμα του 1975 καταργήθηκε η Βασιλευομένη Δημοκρατία και ανακηρύχθηκε η προεδρευομένη κοινοβουλευτική δημοκρατία. Το Σύνταγμα αυτό αναθεωρήθηκε το 1986, το 2001 και το 2008.

Συγκεκριμένα το Σύνταγμα του 1975 επανέφερε σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952, εκτός από τις διατάξεις του που αφορούσαν τον βασιλέα και οδήγησε σε διεξαγωγή των πρώτων ελεύθερων βουλευτικών εκλογών στις 17 Νοεμβρίου 1974, ενώ στις 8 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους διεξήχθη δημοψήφισμα για τη μορφή του πολιτεύματος.

Το εκλογικό σώμα, με ποσοστό 69,18% εξέφρασε την βούλησή του εναντίον της βασιλευομένης δημοκρατίας, γεγονός που έκλεισε οριστικά το πολιτειακό ζήτημα στην Ελλάδα.

Το Σύνταγμα του 1975 εκπονήθηκε με βάση τα Συντάγματα του 1952 και του 1927, καθώς και την πρόταση αναθεώρησης του 1963. Πολλές διατάξεις του είχαν επίσης ως βάση το Σύνταγμα της Δυτ. Γερμανίας του 1949 και της Γαλλίας του 1958.

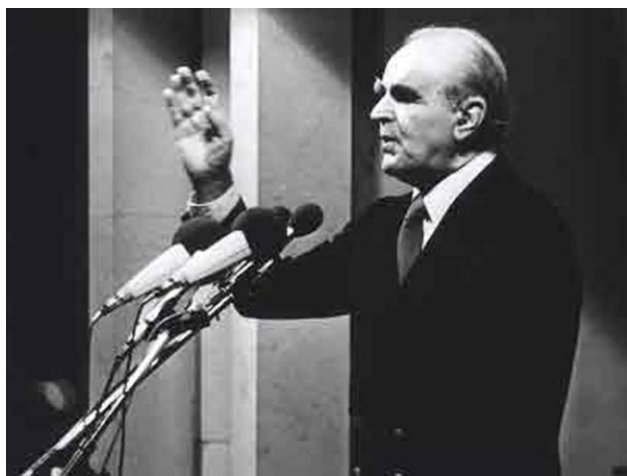
Παρά τις έντονες αντιθέσεις που προκάλεσε το αρχικό σχέδιο συντάγματος (το οποίο είχε συντάξει η τότε κυβέρνηση Κ. Καραμανλή) το τελικό κείμενο συγκέντρωσε σταδιακά την ευρύτερη δυνατή αποδοχή και συναίνεση εκ μέρους των μεγάλων πολιτικών δυνάμεων της χώρας.

Το Σύνταγμα του 1975 περιέχει έναν ευρύ κατάλογο ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις των καιρών. Εισάγει το πολίτευμα της προεδρευόμενης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, όπου όμως ο αρχηγός του κράτους διατηρεί την αρμοδιότητα να παρεμβαίνει στην πολιτική ζωή. Το κράτος δικαίου προστατεύεται αποτελεσματικά, ενώ προβλέπεται και η συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς και - εμμέσως - στην τότε ΕΟΚ

Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής (1907- 1998)

Ο Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής (8 Μαρτίου 1907 – 23 Απριλίου 1998) ήταν Έλληνας πολιτικός, ο οποίος διετέλεσε πρωθυπουργός και Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας. Γεννήθηκε στη σημερινή Πρώτη, (πρώην *Κιούπκιοϊ*) του σημερινού νομού Σερρών στην τουρκοκρατούμενη ακόμα Μακεδονία, έξι χρόνια πριν την απελευθέρωση από την επική προέλαση του ελληνικού στρατού.

Ο Καραμανλής έγινε για πρώτη φορά πρωθυπουργός στα μέσα του 1955 αμέσως μετά τον θάνατο του Παπάγου σχηματίζοντας την Κυβέρνηση Κωνσταντίνου Γ. Καραμανλή 1955 και εξασφαλίζοντας λίγο αργότερα κοινοβουλευτική πλειοψηφία στις εκλογές του 1956, οπότε σχημάτισε νέα κυβέρνηση, την Κυβέρνηση

Κωνσταντίνου Γ. Καραμανλή. Τον Ιούλιο του 1963 παραιτήθηκε από την πρωθυπουργία μετά από διαφωνία με τον βασιλιά Παύλο, πυροδοτούμενη κατά τα φαινόμενα από την έντονη αντιπάθεια της βασίλισσας Φρειδερίκης προς το πρόσωπό του, στην

πραγματικότητα όμως λόγω της πρόθεσής του να αναθεωρήσει προς το δημοκρατικότερο το Σύνταγμα του 1952, το οποίο είχε προωθηθεί μόνο από τις

κυβερνήσεις του Κέντρου και ήταν ασφυκτικό για την εκλεγμένη από το λαό κυβέρνηση και ιδιαιτέρως γενναιόδωρο προς το Βασιλιά, και πέρασε τέσσερις μήνες στο εξωτερικό.

Ο Καραμανλής αποχώρησε εκ νέου από την Ελλάδα. Τότε είχε ευρέως διαδοθεί στην ελληνική κοινή γνώμη ότι ο Καραμανλής χρησιμοποίησε κατά την αναχώρησή του από τη χώρα το ψευδώνυμο Κωνσταντίνος Τριανταφυλλίδης. Για το γεγονός αυτό ο ίδιος παρατηρεί σε σημείωμά του τα εξής: «Χαρακτηριστικόν της απρεπείας, με την οποίαν οι αντίπαλοί μου αντιμετώπισαν την αποχώρησίν μου εκ της πολιτικής, είναι το γεγονός ότι επεχείρησαν να προσδώσουν μυστήριον εις τας προφυλάξεις που έλαβα διά την αθόρυβον αναχώρησίν μου. Και την ενεφάνισαν ως μυθιστορηματικήν φυγήν και μάλιστα υπό ψευδώνυμον, ενώ εγνώριζαν ότι η θεώρησις των διαβατηρίων μου είχε ζητηθεί να γίνη από το υπουργείο Εξωτερικών και τα εισιτήρια εξεδόθησαν επ' ονόματι εμού και της συζύγου μου» Μετά την πτώση του δικτατορικού καθεστώτος της Χούντας των Συνταγματαρχών στις 24 Ιουλίου του 1974, ο Καραμανλής επέστρεψε στην Αθήνα με το αεριωθούμενο αεροπλάνο της γαλλικής προεδρίας, το οποίο έθεσε στη διάθεσή του ο γάλλος πρόεδρος Βαλερί Ζισκάρ ντ' Εσταίν, στενός προσωπικός του φίλος. Έγινε πρωθυπουργός με μεγάλη δημόσια υποστήριξη, κυρίως επειδή θεωρήθηκε ως η πιο βολική λύση για τις τότε (συντηρητικές) στρατιωτικές και οικονομικές ελίτ. Σχημάτισε αμέσως κυβέρνηση εθνικής ενότητας προκειμένου να ασχοληθεί με την κρίση της Κύπρου και για να αποκαταστήσει τους δημοκρατικούς θεσμούς στην Ελλάδα.

Το 1974, ο Καραμανλής ίδρυσε το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας με το οποίο κέρδισε το 1974 και το 1977 τις εθνικές εκλογές και υπηρέτησε ως πρωθυπουργός μέχρι το 1980. Ο Καραμανλής αποσύρθηκε από την πολιτική το 1995, σε ηλικία 88 ετών, έχοντας κερδίσει 5 κοινοβουλευτικές εκλογές και έχοντας διατελέσει 8 έτη υπουργός, 14 έτη πρωθυπουργός, 10 έτη Πρόεδρος της Δημοκρατίας, και συνολικά περισσότερο από 60 έτη στην ενεργό πολιτική. Πέθανε μετά από σύντομη ασθένεια το 1998, σε ηλικία 91 ετών. Τα αρχεία του φυλάσσονται στο Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Καραμανλής».

Η πρώτη αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975 (1986)

Στις 6 Μαρτίου του 1986 αναθεωρήθηκε το Σύνταγμα του 1975. Στόχος της αναθεωρητικής διαδικασίας του 1985-1986 ήταν να περιοριστούν οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας. Σύμφωνα με το άρθρο 110 του Συντάγματος που ορίζει ότι οι διατάξεις του Συντάγματος υπόκεινται σε αναθεώρηση εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος, ως Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας καθώς και μερικές άλλες διατάξεις, έντεκα άρθρα αναθεωρήθηκαν και ψηφίστηκε η μεταφορά του κειμένου του Συντάγματος στη δημοτική γλώσσα.

Με την αναθεώρηση αυτή οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας περιορίστηκαν σε σημαντικό βαθμό. Παρά την πολιτική και συνταγματική ένταση της περιόδου εκείνης, το αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975/1986, που εισήγαγε ένα αμιγώς κοινοβουλευτικό σύστημα διακυβέρνησης, έγινε απολύτως αποδεκτό από όλες τις πολιτικές δυνάμεις.

Η δεύτερη αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975 (2001)

Την άνοιξη του 2001 ψηφίστηκε μία νέα, πολύ πιο εκτεταμένη αυτή τη φορά, αναθεώρηση του Συντάγματος, και μάλιστα μέσα σε ένα συναινετικό κλίμα. Είναι χαρακτηριστικό ότι παρά το γεγονός ότι εβδομήντα εννιά συνολικά άρθρα του Συντάγματος τροποποιήθηκαν, η αναθεώρηση έγινε στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων αποδεκτή από τα τέσσερα πέμπτα του συνόλου των βουλευτών, έτσι ο όρος "συναινετική αναθεώρηση" αποδίδει την πολιτική πραγματικότητα.

Το αναθεωρημένο σύνταγμα εισάγει νέα ατομικά δικαιώματα (όπως πχ. την προστασία της γενετικής ταυτότητας ή την προστασία από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων), εισάγει νέους κανόνες διαφάνειας στην πολιτική ζωή (χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων, προεκλογικές δαπάνες, σχέσεις των ιδιοκτητών μέσων μαζικής επικοινωνίας με το Κράτος κ.ά.), αναδιοργανώνει τη λειτουργία της Βουλής και ενισχύει το αποκεντρωτικό σύστημα της χώρας. Πάντως, η αναθεώρηση αυτή δεν ασχολήθηκε με κανένα μείζον θέμα λειτουργίας του πολιτεύματος, και αυτό τη διαφοροποιεί χαρακτηριστικά από εκείνη του 1986.

Η τρίτη αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975 (2008)

Το Σύνταγμα του 1975 αναθεωρήθηκε για τρίτη φορά το 2008 σε περιορισμένο αριθμό διατάξεών του. Μεταξύ των διατάξεων που έγιναν δεκτές, είναι η κατάργηση του επαγγελματικού ασυμβιβάστου, που είχε θεσπισθεί με την αναθεώρηση του 2001, η προσθήκη των νησιωτικών και ορεινών περιοχών της χώρας στη μέριμνα του κοινού νομοθέτη και της Διοίκησης όταν πρόκειται για τη θέσπιση αναπτυξιακών μέτρων, η πρόβλεψη της δυνατότητας της Βουλής να υποβάλλει, υπό προϋποθέσεις, προτάσεις τροποποίησης επί μέρους κονδυλίων του προϋπολογισμού, αλλά και η πρόβλεψη ειδικότερης διαδικασίας ως προς την παρακολούθηση από τη Βουλή της εκτέλεσης του προϋπολογισμού.

Αντί επιλόγου

Συμπερασματικά, σήμερα η Ελλάδα έχει ένα Σύνταγμα που διαθέτει και πολιτική και ιστορική νομιμοποίηση. Ωστόσο, είναι προσαρμοσμένο στις διεθνείς εξελίξεις; Παρέχει ένα ικανοποιητικό θεσμικό πλαίσιο για την Ελλάδα του 21ου αιώνα; Αυτά είναι ερωτήματα στα οποία θα κληθεί να απαντήσει η Βουλή των Ελλήνων το 2013, οπότε και θα έχει τη δυνατότητα της αναθεώρησής του.

4. Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία

Β. Σφυροέρας, *Η βασιλεία του Όθωνα (1833 – 1862)*, Ελληνική Ιστορία, τ. 6, Έκδοση της Καθημερινής 2010 και της Εκδοτικής Αθηνών, Αθήνα: 2010, 17-18.

Βικιπαιδεία:

- [Βικιπαιδεία: Συντακτική Βουλή](#) [Ημερομηνία ανάκτησης: 17-12-12].
- [Βικιπαιδεία: Ι. Καποδίστριας](#) [Ημερομηνία ανάκτησης: 8-10-2012].
- [Βικιπαιδεία: Όθων της Ελλάδας](#) [Ημερομηνία ανάκτησης: 15-10-2012].
- [Βικιπαιδεία: Γεώργιος Α της Ελλάδας](#) [Ημερομηνία ανάκτησης: 29-10-2012].
- [Βικιπαιδεία: Χ. Τρικούπης](#) [Ημερομηνία ανάκτησης: 29-10-2012].
- [Βικιπαιδεία: Σύνταγμα της Ελλάδος 1968](#) [Ημερομηνία ανάκτησης: 26-11-2012].

[Βουλή των Ελλήνων: Συνταγματική Ιστορία](#) [Ημερομηνία ανάκτησης : 8-10-12].

Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού:

- [Α και Β Εθνοσυνέλευση](#) [Ημερομηνία ανάκτησης : 8-10-12].
- [Γ και Δ Εθνοσυνέλευση](#) [Ημερομηνία ανάκτησης : 8-10-12].
- [Διακήρυξη Α Εθνοσυνέλευσης](#) [Ημερομηνία ανάκτησης : 8-10-12].
- [Το έργο της Αναθεωρητικής Βουλής του 1911](#) [Ημερομηνία ανάκτησης: 5-11-12].
- [Διάγγελμα Όθωνα προς τους Έλληνες](#) [Ημερομηνία ανάκτησης: 15-10-2012].
- http://www.fhw.gr/chronos/12/gr/1833_1897/domestic_policy/index.html [Ημερομηνία ανάκτησης: 15-10-2012].

Ψηφιακό Σχολείο:

- [Το Σύνταγμα του 1844](#) [Ημερομηνία ανάκτησης: 29-10-2012].
- [Βασικές αρχές του Συντάγματος](#) [Ημερομηνία ανάκτησης 18-12-12].

Εφημερίδα Το Έθνος: [Λαϊκή Κυριαρχία στην Αρχαία Ελλάδα](#) [Ημερομηνία ανάκτησης 26-11-12].

Ιστολόγια:

- http://dkaforum.blogspot.gr/2007/05/blog-post_16.html [Ημερομηνία ανάκτησης: 29-10-2012].
- <http://sitalkisking.blogspot.gr/2011/02/1924-1927.html> [Ημερομηνία ανάκτησης: 12-11-12].

 <http://dikaio.weebly.com/kappaepsilonphi940lambdaalphaiotaomicron-4.html> [Ημερομηνία ανάκτησης 26-11-12].